БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чыда үндезилетинген.

1951 июль 20 пятница № 142 (2316)

ӨРТӨӨ 20 КӨП

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Бистиң областың ховуларында сиген кезилдези (1арын).

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медали» деп медальдер-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

К. Дилгижек—мал чемнери белеткээринге партияның удуртулгазын күштелдирер (2 арын).

В. Горин—Социалистиг чаруштың күжү (2—3 арыннар).

С. Күдерек—район Совединиң дөрткү сессиязы (3 арын).

В. Фоштейн—Кыдат уран-чүүлдүң кайгамчыктыг чедишкини (4 арын).

Ким Ир Сенниң болгаш Пын Дэ—Хуэйниң Риджуэйге харыызы (4 арын).

Совет литератураның чугула сорулгазы

Совет литература болза, коммунистиг, чаа моральдың шолбан сылдызы болуп турар. Марксизм-ленинизмниң өскүлерлерге сорук кирген бистиң литературавыс совет ниитилелдиң ыдыралын, социалистиг Төрээн чуртуң ажыл-ишчилериниң алдарлыг хөрээн тодаргай көргүзүп турар. Бистиң литературавыс ажылчы чоннының коммунистиг кижизидилгезиниң хөрээнге чугула рольди күүсеп, бүгү-ле мурнакчы, деп өскелиг чүүлдерни пропагандалап, коммунизмниң тиилелгези дээш чаа чадырлыг чоруктарже кыйгырып турар.

Совет шынныг чорук—чогаалчыларының сорук кирген чогаадыкчы чүүлдарының үнер дөзү. Совет кижилерниң амыдыралы хайның турар ажыл-чорудулгазы-биле, тайбың турзукчу күш-ажылы-биле долган. Большевиктер партиязынга удурткан бистиң чурттуң улустары коммунистиг тургузуушкуннуң программазын, сойдусту чаартырының планнарын боттандырып, Волгада болгаш Донда, Днепрде болгаш Аму-Дарьяда коммунизмниң улуг тудугларын тудуп тургузуп, бүгү делегейге тайбың-ның хөрээ дээш демисежип турар. Шүлүкчүлерниң, прозаиктерниң болгаш драматургтарның номнарынче амыдырал боду-ла чүткүп хандыгып турар.

Хөй националдыг бистиң Совет Төрээн чуртувус күчүлүг. Чангыс-аай эп-найыралдыг өг-бүледе чурттап турар совет улустарның акы-дүмалышкы чоруу чарылбас. Нацияларның тиилетирбес эп-найыралы социализмниң суурунга үндезилээш делегейниң төөгүзүнде бир-ле дугаарында тургустунган, аңаа улуг болгаш биче хостуг, деп эргелиг улустар чечектелген.

«...Национал дарлалды узуткаан чорук бистиң чурттуң шаанда дарладып чораан нацияларының национал төрүтүүшкүнүнге, оларның национал культуразының өзеринге, бистин чурттуң улустарының аразынга эп-найыралдыг интернационалчы харылзааларны быжыглаарынга болгаш социалистиг тургузуушкуннуң хөрээнге улустарның аразынга эп-найыралды экижидеринге чедирген» деп эш Сталин чугаалаан.

Ленинчи—Сталинчы национал политика совет улус кайгамчыктыг тиилелгелерни чедип алырын хандырган. Большевиктер партиязы улус массаның канчаар-даа аажок улуг чогаадыкчы энергиязын амыдыралче кыйгырган, ону улуг сорулгаже—коммунистиг тургузугаже угландырган.

Бистиң үевистиң дугайын шынчыдыы-биле чугаалап, бистиң үечилеривистиң үлегерин сактып, социалистиг Төрээн чуртка ынакшылды кижизидип турар совет чогаалчыларның номнары совет кижилерниң үректеринден эн-не изиг харыы үннерни кажан-даа тывар. Совет улус чечен чогаалды бедии-биле үнелеп турар. Ол ону бодунуң төрээн хөрээ кылдыр санап, оон чедишкин бүрүзүнге чоргаарланып турар.

Совет ниитилелдиң амыдыралы, оон революстуг хөгжүлдезинде кол тема—совет литература, ол бистиң чогаалчыларывыстың эки чогаалдарынга сырый катыжыышкынны тыпкан. Сөөлгү беш чылдың дургузунда Совет Эвилелиниң чогаалчыларының бир үс бежен ажыг чечен чогаалдарынга Сталинчы шаңналдарны тывыскан. Орус, украин, белорус, грузин, азербайджан, армян, казах, латви, узбек, таджик, эстон, чогаалчылар, өске-даа акы-дүмалышкы республикаларның чогаалчылары кайгамчыктыг чогаалдарны тургускан.

Бистиң совет ада-чуртувустуң бүгү националдарының чогаалчыларының мурнунда туруп турар сорулгалар улуг болгаш хүндүлүг. Бир эн чугула сорулга болза, кижилерниң медерелинде капитализмниң артынчылары-биле демисел, совет улустарының бузулбас эп-найыралын пропагандалаары, интернационализмниң идеяларын пропагандалаары болуп турар.

«...ССРЭ-ниң улустарының аразында эп-найырал улуг болгаш шынгыы чаалап алыышкын. Үүге дээрге, ол эп-найырал туруп турда, бистиң чурттуң улустары хостуг болгаш тиилетирбес. Ол эп-найырал чурттап, база нептереп делгереп турда биске кым-даа, иштикиниң-даа, даш тыкыныңдаа дайзынлары корунчуг эвес» деп эш Сталин өөредип турар.

Бодунуң уран-чечен ажыл-чорудулгазы-биле Совет Эвилелиниң улустарының эп-найыралын улам ыңай быжыглаарындан, оларны совет патриотизмниң өзүзүнга кижизидеринден кайгамчыктыг болгаш бедик чаагай чүве туруп болбас.

Совет литература — хөй национал литература. Ол болза, социалистиг утка шынарлыг, национал хевирлиг литература. Совет социалистиг нацияларның бүгү чогаалдары бот-боттарын байыдып, бистиң культуравыстың ниити эртинезинге бодунуң салыышкынын киирип турар.

Бистиң чурттуң акы-дүмалышкы бүгү улустарының чогаалчылары оларның чогаадыкчы күш-ажылынга совет патриотизмниң амыдыралчы идеяларын — бодунуң социалистиг Төрээн чуртунга ынакшылды катыштырып турар.

Совет литератураның күжү төрээн улузунуң амыдыралы-биле оон чарылбас харылзаалыында. Улустуң эрге-ажыктарындан, совет күрүнекиң эрге-ажыктарындан өске эрге-ажык совет литературада чок болгаш туруп-даа болбас. Улустарның эп-найыралын пропагандалаарынга совет литераторларның эң эки чогаалдарын тураскааткан. Ындыг болза-даа, чогаалчыларның ажыл-чорудулгазынга улуг алдагдалдар чамдык черлерде ам-даа барын фактылар көргүзүп турар. Сосюраның «Украинага ынакшы» деп шүлүү-биле холбаштыр «Правданың» редакция үүлү литературада идеология талазы-биле хажыдыышкынны айыткан, ында национализмниң артынчылары барының дугайын чугаалаан. Национализмниң утказы болза, Совет Эвилелиниң национал-дарының ажылчы чоннарын чоокшуладып, база катыштырып турар чорукту көрбес, национал кызыгаарланчак чоруктуң иштинге хагдынар болгаш онзаланып тускайланыр дээр оралдажыышкында болуп турар.

Литературада идеология талазы-биле хажыдыышкын болза, чер-черниң чамдык партия организациялары, ол ышкаш совет чогаалчылар Эвилели болгаш литература журналдарының редакциялары литература болгаш уран-чүүл айтырыгларының талазы-биле ВКП(б) ТК-ның шиитпиринден эргежок чугула түннелдер кылбаанын херечилеп турар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң эрге-ажыктары литератураның болгаш уран-чүүлдүң улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүн, оларның идеялыг деннелин болгаш уран-чечен мергежилин бедидерин негеп турар.

Большевиктер партиязы бистиң чуртка угаан-бодал культуразының элбекшилин тургузарының дугайында сагыш салбышаан, бистиң совет шынчы чоруктуң дугайында шынчы болгаш тодаргай чогаалдарны тургузарынче, амыдыралды ханызы-биле өөреніринче, уран-чечен, мергежилге могаг-шылаг чок мергежиринче, чогаадыкчы күш-ажылга негелделиг болурунче, социалистиг реализмниң методун шиңгээдип алырынче чогаалчыларны кыйгырып турар.

Литератураның мурнунда туруп турар харыысалгалыг сорулгаларны чедишкинниг шиитпирлээринге чогаадыкчы каадырларның идея-политиктиг кижизидилгези улуг ужур дузалыг. Идея — кижизидилгелиг ажылды большевикчи удуртуру дээрге, кижилерни чогуур өйүнде эдип чазаары, шүгүмчүлээри, оларның алдагдалдарын чажырып, чаап каптазы, чогаадыкчы ёзу-биле өзеринге болгаш хөгжүүрүнге дузалаары болур.

Совет литература улуска, коммунизм тургузуушкунунуң улуг хөрээнге бараан болуп турар. Ажылчы чоннарны коммунистиг ёзу-биле кижизидериниң талазы-биле херекке партияга болгаш совет күрүнеге дузалаар хүлээлгелиг чогаалчы деп ат бисте хүндүлүг. Совет чогаалчыларның сорулгазы — бодунуң мергежилиниң деннелин бедидери, улуг совет улуска үнелиг бедик идеялыг уран-чечен чаа чогаалдарны тургузары болур.

(«Правданың» июль 16-да мурнуку үүлүнден).

Бистиң областың ховуларында сиген кезилдези

Сиген белеткелиниң, малга чемнер силостаашкынының чоруп турар дугайында

1951 чылдың июль 15-те медээ

Районнар аттары	Планга бодаарга күүсеткен хуузу: Ниити белеткээн сиген	Оон иштиде ниитиниң малынга салган силос
Каа-Хем	26,5	27,3	35,1
Бии-Хем	24,2	25,2	21,4
Танды	14,3	15,2	—
Бай-Тайга	14,1	31,5	—
Кызылдың көдээ	8,7	10,4	—
Өвүр	8,7	6,4	—
Тожу	8,5	11,7	—
Эрзин	5,4	10,6	—
Улуг-Хем	4,6	6,2	47,1
Чөөн-Хемчик	4,2	9,1	8,7
Тес-Хем	2,3	3,0	8,8
Барыын-Хемчик	0,8	2,0	—
Сүт-Хөл	0,7	1,3	—
Чаа-Хөл	—	—	—
Тере-Хөл	—	—	—
Мөңгүн-Тайга	—	—	—

ВКП(б) обкомунуң болгаш ажылчы чоннарның область Совединиң күүскомунуң бадылаан графигин ёзугаар бистиң областың районнары, колхозтары малга чемнер белеткелин июнь 20-де эгелээр ужурлуг турган. Ындыг турбужа үстүнде медээден алгаш көөрге, Чаа-Хөл, Тере-Хөл, Мөңгүн-Тайга районнары июль 15-ке чедир ажаап алган сигени чок болуп, сиген кезилдезиниң графигин каржызы-биле үреп турар. Чаа-Хөл районнуң колхозтары июль 15-ке чедир график ёзугаар 6 муң ажыг тонна, Тере-Хөл—1400 тонна сиген кезер турган чангыс-даа центнерни белеткевээн. Ол болза, районнуң партия, совет болгаш көдээ ажылагый ажылдакчылары малга быжыг чем-суурну тургузарынга бүгү колхозчуларның күжүн мобилизастаанын көргүзүп турар.

Областа мал ажылының бот-дензизиниң талазы-биле улуг районнар — Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик, Эрзин сиген кезилдезиниң темпизин кедергей оожум чорудуп турар. Чижээ, Улуг-Хем районнуң колхозтары июль 15-те график ёзугаар 11 муң тонна сиген кезер турган чүгле муң тоннаны кезип алганын айтырга график күүселдези дээш демиселдиң чөгенчиг кошкаа билдине бээр. Өске-даа районнарда график күүселдези оон-биле дөмей байдалда турар.

Колхозтарда мал чемнериниң силос салыышкынын июль 15-ке чедир Танды, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл, Сүт-Хөл, Эрзин, Кызыл районнары эгелевээн. Мындыг байдалдар-биле ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш районнарның көдээ ажылагый килдистери эптежип олурбайн дүрген шыңгыы хемчеглерни алыр херек. Сиген кезилдезиниң болгаш малга чемнер силостаашкынының кошкак темпизиниң кол чылдагааны болза, бүгү колхозчуларның күжүн колхозтар баштаар черлери эвилелдевейн, күш-ажылдың организастаашкынын чөп организаставаанында болгаш МТС-ниң тергиин чергелиг техниказын четпес ажыглап турарында болуп турар. Ам сорулга болза, тараа ажаап алыышкынының бетинде сиген кезилдезиниң, мал чемнерин силостаарының планын күүседиринче бүгү күштү салыр херек.

Баштайгы он хонукта

Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг сумузунда «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артели сиген кезилдезинче июль 1-де эгелеп кирген. Сиген кезилдезинче 3 машина, 3 дырбааштыг, 22 хол дырбааштыг, 32 демир болгаш ыяш айыырлардыг, 38 ажыл аттары, 8 хол кадыырлыг, 1 тракторлуг 60 колхозчулар Шагаан-Арыгның Серлиг-Ден иштинде эш Даваа-Доржуга бригадирлеткен колхозтуң оралакчы даргазы эш Моңгул-оол баштаан ажылдап турарлар.

Баштайгы он хонуктуң иштинде аът-биле сиген кезер машина-биле 12 га черни, трактор-биле 5 хонуктта 61 га черниң сиген шөлү кестинген. Аът болгаш трактор-биле хүнде кезер нормалар үргүлчү күүсетинмейн, сиген кезер машиналарны колхоз-даа, МТС-даа харыысалга чок септээнинден үргүлчү үрелир байдалдарга таваржып турар.

Баштайгы декадада 61 га черниң сигенин бөлүп, оон 600 центнер 2 сараат сигенни ажаап алган. Сиген бөлдүрүп турар Кызыл-оол хүнде нормазын 150 хуу, сиген хөпээннеп турар Норжунмаа, Өлзей-оол хүнде нормазын 130-ден 140 хуу чедир, сигенни сараттап турар Маска биле Маңзыр-оол хүнде 200-200 хуудан ажырып мурнакчылар болуп ажылдап турар.

Колхоз бо чылын 35,5 тонна силос салыышкынынче амдыгаа чедир кирбейн, силос салыышкынының эң эки үезин эртирип, график планын үзүп турар.

Сиген кезилдезинче колхозчуларны организастыг киирген-даа болза, колхозчулар кылыр ажылдың нормазын билбес, чогаатынган ажыл планын көскү черге аспайн конторада азып каан болуп турар.

Сиген болгаш силос салыышкынының темпизин дүргедедип тургаш малга четчир санныг чем суурну тургузуп, колхозтуң сиген планын долдур болгаш ажыр күүседирил чедип алыр ужурлуг.

Х. ТЕМБИРЕЛ.

Комсомолчулар сиген ажаап алыышкынында

Бии-Хем районнуң «Победа» колхозта Василий Плотницкий удуртуп турар Александр Матросов аттыг комсомолчу трактор бригадазы чоокта чаа бодунуң колхозунуң сиген ажаап алыышкынынга шалыпчы воскресник чоруткан.

Комсомолчулар ол хүнгү воскресникке эки организастыг болгаш күш-ажылчы идепкейлиг чоруун көргүскеннер. Эштер В. Плотницкий, В. Иммамудинов, В. Азаров олар сиген сараттаарынга ажылдап тургаш хүнде бир кижи 120 центнер сиген сараттаар нормалыг турган болза, олар кижи бүрүзү 176 центнер сигенни сараттап турганнар. Эш Маковкин аът дырбаажы-биле алды гектар черниң сигенин бөлер нормалыг тургаш сес гектар черниң сигенин бөлген.

Колхозта комсомол эге организациязы колхоз бүдүрүлгезинде улуг күш болуп турар. Комсомолчулар ажылдың чугула участоктарында ажылдап турарлар. Комсомолчуларның идепкейлиг күш-ажылының хараазы-биле «Победа» колхоз бо аразында 260 геткар черниң сигенин кескеш 1400 центнер сигенни сараттап тургускан болгаш 26 тонна силосту салып алган.

Сиген кезилдезиниң бригадалары

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаанда улгатыр катышкан «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде комсомолчу эш Комбуй-оолга удуртурган 20 кижи составтыг № 1 бригада Ортаа-Тытта 4 сиген кезер машиналыг, 5 хол кадыырлыг кезип турарлар. Олар эрткен 5 хонуктарның дургузунда 40 га черниң сигенин кескен болгаш 200 ажыг хөпээннерни бөлүп тургускан.

Ол ышкаш эш Кожуунмайга баштаткан 20 кижилиг № 2 бригада Кара-Тал ховузунда 5 сиген кезер машиназы-биле кезип турар. Колхозтуң сиген шөлүнүң бригадаларында партияның көскү агитациязы: хана солуннар, агитхуудустар, көргүзүг болгаш хүндүлел самбыралары доктаамал үнүп турар.

Июль 1-де коммунистер Үндүн, Маңзырыкчы оларның удуртулгазы-биле 18 хол кадыырлыг бир бригада сиген кезеринче кирген. Баштайгы хүннерде олар 12 га черниң сигенин кезип, 2 улуг сараттарны тургусканнар. Сиген бөлүп турар комсомолчу аныяктар Мажай-Кыс, Хүндү-Самбуу олар хүн нормазын 100-125 хуу күүседип турарлар. Колхозчулар мал чеми белеткээринге 1623 тонна сигенни, 35 тонна силостарны июль айда доозар дээш ажылдап турар.

О. АЛЕКСАНДР.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медали“ деп медальдер-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1944 чылдың август 18-те үндүрген Чарлыы ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң мурнундан шаңнаары болза:

Тос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Иргит** Тырылаа Ортааширионовна—Барыын-Хемчик район, Кара-Хөл сумузунда өг-бүле ээзи.

2. **Ооржак** Чыргал Чөмдаковна — Өвүр район, Саглы сумузунда өг-бүле ээзи.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Иргит** Чыпсыңмаа Өлбезековна—Барыын-Хемчик район, Кара-Хөл сумузунда, өг-бүле ээзи.

2. **Ондар** Долум Сотпаовна — Сүт-Хөл район, Суг-Аксы сумузунда өг-бүле ээзи.

3. **Сарыглар** Көкээ Сүлдемовна — Сүт-Хөл район Суг-Аксы сумузунда өг-бүле ээзи.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткеи иелерни „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Гуркова** Анна Васильевна—Кызыл райпотребсоюзунуң ажылдакчызы.

2. **Монгуш** Малдырган Санчыовна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

3. **Ооржак** Октеклей Кодуртаановна—Сүт-Хөл район, Суг-Аксы сумузунда өг-бүле ээзи.

4. **Сыгыр-оол** Дочаа Барыспайовна—Сүт-Хөл район, Суг-Аксы сумузунда өг-бүле ээзи.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ МЕДАЛИ“ МЕДАЛЬДИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Бырынай** Анайбан Хүнгеовна—Өвүр район, Чалааты сумузунда өг-бүле ээзи.

2. **Ерохина** Василиса Андреевна—Кызыл хоорайда «Тыва алдын» трестизиниң ажылдакчызы.

3. **Зайцева** Антонина Федоровна—Танды район Бай-Хаак суурда өг-бүле ээзи.

4. **Ильенко** Евгения Васильевна—Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

5. **Күжүгет** Долзат Бегзи-ооловна—Барыын-Хемчик район, Кара-Хөл сумузунда өг-бүле ээзи.

6. **Монгуш** Ичин Шетпиновна—Сүт-Хөл район, Суг-Аскы сумузунда өг-бүле ээзи.

7. **Монгуш** Норжунмаа Ооовна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда—өг-бүле ээзи.

8. **Монгуш** Хоо-Тараа Чолдак-Ашак—Сүт-Хөл район, Калинин аттыг колхозтуң колхозчузу.

9. **Ондар** Маңмаа Чайооловна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

10. **Ооржак** Натпит Даржаовна — Сүт-Хөл район, «Ленинчи комсомол» колхозтуң колхозчузу.

11. **Ооржак** Тарый Оруспайовна — Сүт-Хөл район, Суг-Аскы сумузунда өг-бүле ээзи.

12. **Ооржак** Шокар Агбаковна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

13. **Түлүш** Айырты Күржетовна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

14. **Түлүш** Тас Ойдакпановна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

15. **Ховалыг** Билзиңмаа Эрелчиновна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ МЕДАЛИ“ МЕДАЛЬДИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Афанасьева** Анна Ивановна—Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

2. **Бытотова** Анастасия Михайловна — Сүт-Хөл район, Суг-Аскы суурда өг-бүле ээзи.

3. **Колодкина** Агафья Михайловна — Туран хоорайда өг-бүле ээзи.

4. **Куприянова** Анна Федоровна—Бии-Хем район, Үстүү-Тарлаг сумузунда өг-бүле ээзи.

5. **Куулар** Кыскан Байындыовна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

6. **Монгуш** Анар Санчыовна. — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

7. **Монгуш** Долума Балчааовна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

8. **Монгуш** Сандынмаа Матпаовна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

9. **Ондар** Хаваа Демиреловна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

10. **Ондар** Чигир Дашкаовна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

11. **Ондар** Чигдан Сиротовна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

12. **Ооржак** Демирел Баазановна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

13. **Ооржак** Серенмаа Чүльдүм—Бай-Тайга район, Сталин аттыг колхозтуң колхозчузу.

14. **Ооржак** Хува Конгуовна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

15. **Сат** Хажытпа Лопсановна — Сүт-Хөл район, Суг-Аскы сумузунда өг-бүле ээзи.

16. **Сат** Ылайган Ойдакпановна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

17. **Түлүш** Дарыймаа Лопсановна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

18. **Түлүш** Дүктен Шыдарбайовна — Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

19. **Түлүш** Седип Койлакайовна—Сүт-Хөл район, Хөр-Тайга сумузунда өг-бүле ээзи.

20. **Хертек** Хорлуу Бүрүмчаловна—Барыын-Хемчик район, Кара-Хөл сумузунда өг-бүле ээзи.

21. **Хомушку** Быдаа Маадырооловна — Сүт-Хөл район, Суг-Аскы сумузунда өг-бүле ээзи.

22. **Чумакова** Мария Васильевна—Таңды район, Бай-Хаак суурда өг-бүле ээзи.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы
М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретари
И. ЗИМИН.

Москва, 1951 чылдың май 21.

Чаа дүжүт хүлээп алырынга белеткенип турар

Заготзернонуң Туранда тараа хүлээп алыр пунктузу (директору эш И. Шишигин) чаа дүжүт хүлээп алырынга белеткелди июнь айда-ла чорудуп эгелээн. Ам деңзи болгаш лаборатория херекселдери четчир санныы-биле белеткетинген. Тараа дужаакчылары-биле санажылганың документацияларын белеткеп кылган.

Тараа кургадыр болгаш тараа урар улуг складтарның, база тараа арыглаар чепсек херекселдериин септелгези ам доостурунуң кыйында туруп турар.

Чаа дүжүттүң тараазын хүлээп алыр ажылды дүн-хүн дивейн саат чокка организастап чорударын хандырарынга ол талазы-биле мергежилдиг кижилер негетиннерин барымдалааш, тараа белеткел пунктузунуң аппарадының ажылдакчылары-биле техниктиг өөредилгени чорудуп турар. Олар тарааны хүлээп алырының, ону ажаап кадагалаарының болгаш база тараа дужаап турар колхозчулар болгаш ажыл-агыйлар-биле санажылганы шын чорударының чурумунга өөренип турарлар.

Л. ФЕДИНА.

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ

Мал чемнери белеткээринге партиянын удуртулгазын күштелдирер

Партия болгаш совет чазак ниитиниң мал ажылының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүн көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң төп сорулгазы кылдыр көрүп турар. Ниитиниң мал ажылының шиитпирлиг көдүрлүүшкүнүн малдың быжыг чем суурун четчири-биле белеткеп тургаш чеңдип ап болур.

Малга бажыг чем суурну белеткээриниң чугула кампаниязын ВКП(б)-ниң Чөөн-Хемчик райкому, элээн хөй колхозтарда партия организациялары багай организастааның түннелинде эрткен чылын район мал чемнери белеткээриниң планын чүгле 49 хуу күүседкен. Ылаңгыя «Большевик», «Кызыл тараачын», «Коммунизмче орук», Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артельдери мал чемнери белеткээриниң планын күүсетпээнинин, мал кыштаглаашкының багай организастааның хараазы-биле ол колхозтардан эрткен кыжын 714 баш мал хораан. Ол ышкаш дыка хөй колхозтар эрткен чылын сиген кезилдезинге орайтап, организас чок киргеш, сиген белеткелин дүжүт ажаап алыышкын-биле капсырлаштырып, таарымча чок байдалды болдурган.

Районнуң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары бо чылын мал чемнери белеткээр кампанияга белеткелди баш бурунгаар элээн эки организастаан. Районнуң колхозтары сиген кестирер 54 машиналарны, 31 ат дырбаатарын бүрүн септеп дооскан болгаш 277 хол кадыырларын, 336 айыырларны белеткээн.

Чадааның машина-трактор станциязы боду чоруур сиген кестирер машинаны, бир трактор-биле кестирер машинаны «Искра», «Большевик» колхозтарже чоруткан. «Коммунизмче орук», «Октябрь 30 чыл ою», Ленин аттыг, Сталин аттыг, Жданов аттыг, Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артельдери эрткен чылга бодааргa бо чылын сиген кестирилгезинге элээн организастыг кирген. Колхозтарда партия организациялары мал чемнери белеткээриниң планын хуусаазында долдур болгаш ажыр күүседир дугайында айтырыгны партия хуралдарынга чугаалажып, сиген кестирилгезинге бүгү күштерни чөп ажыглаарының планын чогааткан. Чижээ, Жданов аттыг колхозта партия организациязы партия кежигүннериниң хуралындан коммунист Тоюуну мал чемнери белеткээр бригаданың бригадирлиг томуйлаан, 5 коммунистерни сиген кестирер тус-тус участоктарда быжыглаан. Комсомол организациязы комсомолчу Санааны баштадыр 15 комсомолчулар составтыг сиген кестирер тускай бригаданы тургускан. Ук колхозта ам сиген кестирер 3 машиналыг 20 хол каадырлыг ийи бригада сиген кестирилгезинде ажылдап турар. Сиген кестирилгезинде колхозчулар мал чемнери белеткээриниң планын июль 20-ге чедир күүседир сорулганы салып алган, кожазында «Коммунизмче орук» колхоз-биле социалистиг чарыштыг.

Районнуң девискээринде сиген, тараа үнүжү бо чылын эрткен чылдардан артык эки болуп турар болгаш малга четчир санныг чемнер белеткээрин хандырары-биле кады, тараанын бедик дүжүдүн чеңдип алырының бүгү аргалары бар. Колхозчулар бо чылын тараа шөлдериниң хөй кезиин суггарып тараан, тараанын чайгы ажаалгазын эки чоруттда чагган чаашкын тараа сиген шөлдү суггарган. Май, июнь айларкан. Сиген кестирер 422 гектар үнүжүнге таарымчалыг болган.

Партия организацияларының сорулгазы болза, мал чемнери белеткээр ажылды дүжүт ажаап алыышкыны-биле капсырлаштырбас сорулга-биле мал чемнери белеткээриниң планын июль 25—30-ниң бетинде долдур болгаш ажыр күүседиринче бүгү күштерни болгаш аргаларны мобилизастаары болур.

Сиген, тараа ажаап алыышкының чедиишкинниг организастаар талазы-биле ВКП(б) обкомунуң VI пленумунуң шиитпирин боттандырарының дугайында айтырыгны ВКП(б) райкому бодунуң IV пленумунга чугаалашкан болгаш тодаргай шиитпирни үндүрген.

Колхозтарга болгаш машина-трактор станциязында партия организациялары мал чемнери белеткээрин боттарының холунга ап, сиген кестириниң 5, 10 хонуктар аайы-биле берген. даалгаларның күүселдезин хандырар ужурлуг. Мал чемнери белеткээриниң темпилерин дүргедедирде сиген белеткелинде колхозчуларның ортузунга илеткелдерни, лекцияларны, беседаларны, солун номчулгаларын үргүлчү чорудуп, агитлистоктарны, хана солуннарын үргүлчү үндүрүп, көргүзүг самбыраларын тургузуп, колхоз, бригада, тус-тус кижилериниң аразында социалистиг чарышты кылбартыр ону оперативтиг удуртур херек.

Сиген кестирилгези-биле кады ону бөлүп сараттаарының, кажаалаарының аразын үзүктелдирбези чугула. Мал чемнери белеткээриниң планын колхоз бүрүзү долдур күүседир төлээде, ой-чик, буга сумун, ыяш, каьттар аразында сигеннерни бичии-даа артырбайн хол кадыры-биле кезип, ажаап алыр хемчеглерни колхозтар организастаар ужурлуг.

Бо чылын районнуң ажылчы чоннары малга четчир санныг, эки шыналыг чемнер белеткээриниң планын долдур болгаш ажыр күүседир шыдаарының бүгү аргалары бар.

К. ДИЛГИЖЕК,
ВКП(б) Чөөн-Хемчик райкомунуң секретари.

Областың мурнакчы комбайнёрларының кыйгырыынга катыжып турар

ШАГААН-АРЫГ. (**Телефон-биле**). Июль 14-те Шагаан-Арыг хоорайга «Кызыл тук» солуннуң редакциязынга Улуг-Хем районнуң комбайнёрларының чөвүлел хуралы болуп эрткен. Аңаа Шагаан-Арыг МТС-тиң директорунуң политик талазы-биле оралакчызы эш Кулаков областың мурнакчы комбайнёрларының чөвүлел хуралының кыйгырыы болгаш тараа ажаап алыышкынының үезинде районнуң комбайнёрларының сорулгаларының дугайында илеткел кылган.

Областың мурнакчы комбанёрларының чөвүлел хуралының үндүрген кыйгырыын Улуг-Хем районнуң комбайнёрлары чаңгыс эп-сеткилдии-биле хүлээп алган болгаш колхозтарның шөлдеринде тараан тараа культураларын кыска хуусаа иштинде чидириг чокка ажаап алыр дугайында бот-боттарының санал оналдарын солчуп үвелер чугаалаан. Санал берип үве чугаалааннар боттарынга тодаргай бот-хүлээлгелерни ап турганнар.

Бир дугаарында комбайнёр эш Павел Балчыр-оол сөс ап үве чугаалааш,—«С—4» деп боду чоруур комбайн-биле 500 гектар шөлдүг тараа культураларының дүжүдүн ажаап алыр болгаш 6000 центнерден эвээш эвес тарааны бастырар, 200 гектар черниң тараазын 10 ажыл хүнүнде ажаап алыр, ынчаарга 10 хүннүң кайы бирээзин бодумнуң камнап алган кывар, чаар үүлдерим-биле дуглаар мен деп хүлээлгени алган.

Комбайнёр М. Бүрбү сөс ап үве чугаалааш, — «Сталинец—6» деп комбайн-биле хүн бүрүде 35 гектар черниң тараазын ажаап алыр, ниитизи-биле 800 гектар черниң тараа культураларының дүжүдүн ажаап албышаан, 12 муң центнер тарааны бастырар мен деп бот-хүлээлгени алган.

Ооң дараазында комбайнёр эш С. Бондарев «Сталинец—6» деп комбайн-биле хүнде 30 гектар черниң тараа дүжүдүн ажаап алыр, а сезон дургузунда 800 гектар черниң тараа дүжүдүн ажаап алыр болгаш 11 муң центнер тарааны бастырар, ынчаарга 13 ажыл хүнүнүң кайы бирээзин камнап алган кывар, чаар материалдарым-биле ажылдап алыр мен деп хүлээлгени алган.

Ук чөвүлел хуралга областың мурнакчы комбайнёрларының чөвүлел хуралынга чораан комбайнёр эш П. Балчыыр-оол Бай-Хаак МТС-тиң комбайнёру Бобковтун, Бии-Хем МТС-тиң комбайнёру Лобатиннин, Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнёру Мурыгинниң болгаш областың өскедаа мурнакчы комбайнёрларының ажылының үлегер-дуржулгаларының дугайын бодунуң эш-өөрлериниге дамчыдып берип чугаалаан.

Ол хуралга өске-даа эштер чүвелер чугаалаан соонда ВКП(б) райкомунуң секретари эш В. М. Кончук районнуң комбайнёрларының сорулгаларының дугайында үве чугаалаан.

Чөвүлел хурал канчаар-даа аажок бедик көдүрлүүшкүннүг деннелге эрткен.

А. МОНГУШ.

Хой кадарчызының чедиишкини

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге колхозчу Калдаа кызымак чүткүлүн салган. Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу Калдаа шээр малдың ажаалга-хайгааралын эки-житкен.

Ооң кадарып, ажаап турар хойу чыл-чылда-ла өзүлделиг болуп келген. Ол хойжу зооветеринарның чугула негелделерин күүседип турар. Мал ажылынга ооң кызымак чоруун үнелеп көргеш, колхозтуң баштаар чери ону ийи удаа өртектиг үүлдер-биле шаннаан.

Калдаа бо чылын төрээн 178 баш хойдан 179 баш хураганнарны чидириг чокка менди алгаш, доруктуруп турар. Шээр малды чайлагже үндүреринин мурнуу чарыында кодурга удур 3 катап чуп эмнээн. Хойжу Калдаа ам бо үеде шээр малын эки семиртип турар, ылангыя ооң одарын чай дургузунда 3—4 удаа солуур. Кыштаг чоогундан 20 центнер сигенни **кезип, белеткеп** алырыбиле ол **ажылдап турар. Хойларның** болгаш өшкүлериниң күжүн улам семиртирде оларның хүн-бүрүде одарын чөп таарыштырары, суггадын үргүлчү хандырары кол чугула болуп турар.

О. БАЗЫР.

Ниитиниң чылгы малы өзүп турар

Улуг-Хем районнуң Хайракан сумузунда улгатыр катыштырган Мичурин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ниитилештирген чылгы малы чылгычыларның ак-сеткилдиг ажылының ачызы-биле чыл бүрүде өзүлделиг болуп турар.

Артельдиң чылгы малын чылгычылар Доржу, Саспык-оол, Дыртый-оол олар Хам-Дыт, Базырыг деп черлерде үш кезек одарладып турар.

Колхозчу чылгычылар төрүүр 40 белерден 40 кулуннарны алыр, 181 баш чылгы малды 200 баш чедир өстүрер деп хүлээлге алган. Чылгычылар херек кырында 43 белерден 43 кулуннарны, ап, чылгы малды ниитизи-биле 224 баш челер өстүрген.

М. ШИВИТ-ООЛ,

Бижик билбестерни бижик билир кылдыр өөредир дээш

Тыванын ажылчы чоннарының дугайында партиянын болгаш чазактың, эш Сталинның боду-биле хүн бүрүде канчаар-даа аажок сагыш салыышкынының ачызы-биле бистиң область социалистиг экономиканың болгаш культура хөгжүлдезиниң талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеңдип алган. Чылдан чыл келген тудум-на школаларның, культурачырыдыышкын албан черлеринин четкизи көвүдеп турар. Бижик билбестерни болгаш бижик биче билир кижилерни бижикке өөредир талазы-биле чоннуң ортузунга элээн ажыл чоруткан.

Ажылчы чоннар, оларның оолдары, кыстары чүгле бижик бижиир, номчуур кылдыр өөренип ап турар эвес, харын үнелиг мергежилдерни өөренип ап, дээди, ортумак өөредилге черлерин доозуп турар. 1949—1950 чылдарның дургузунда Таңды районунга 532 кижини, ооң иштинде бижик билбес 321, бижик биче билир 211 кижилерни бижикке өөреткен.

1951 чылда бижик билбес 123, бижик биче билир 167 кижилерни өөредип, бо талазы-биле 21 кезек бижик бөлгүмнери ажылдап турар. Бо чылдың дургузунда культармейжилер бижик билбес 61, бижик биче билир 34 кижини өөреткен. Кара-Булун суур Соведи бижик билбестерни болгаш биче билирлерни бижикке өөредир талазы-биле ажылды эки тургускан, ол черде бижик билбес бүгү кижилерни бижикке өөредип турар.

Бай-Хаак, Балгазын көдээ Советтери бижик билбестерни бижикке өөредир талазы-биле ажылын ам доозуп турар. Эң эки культармейжилер эш Ершова бо чылын бижик билбес 16 кижини, эш Пастухова 5 кижини, эш Өлзеймаа 8 кижини бижик билир кылдыр өөреткен бол Алаак эге школазының башкыз Өпеймаа бижик билбес 24 колхо ларның бижикке өөредилгезин зуп турар.

Бижик билбестерни, база б билирлерни бижикке өөредир аж дың байдалының болгаш ону ж жидер хемчеглериниң дугайы ВКП(б) Тыва обкомунуң беш гаар пленумунуң доктаалын күү пишаан, ВКП(б) Таңды райко болгаш ажылчы чоннарның ра Совединиң күүсекчи комитеди бо нуң шиитпири-биле партия, со активиниң болгаш үстүкү класт ның өөреникчилериниң иштинде культармейжилерни бадылааш, оннуң колхозтарында болгаш ларында бижик өөредилгезин дуп турар культармейжилерге н чоруткан.

Районнуң бүгү эге болгаш ч чыл школаларының чанында биж билбес болгаш биче билир чору узуткаар талазы-биле пунктулар тургускан, партия эге организаш ларының секретарылери болгаш лачылар эргелекчилери ол пун ларны удуртуп турар. Бүгү би бөлгүмнери оран-бажыннар-б өөредилге херекселдери, тетрадь үжүглелдер-биле хандыртынган.

1951 чылда бижик билбес болга биче билир чорукту узуткаарын ч диишкинниг чорудар болгаш бижи билбестерни бүрүнү-биле өөредилге-ге хаара туткан турар. Бижик билбестерни бижик билир кылдыр өөредир чорук болза, партия, совет орга низацияларының болгаш районнуң улус өөредилге килдизиниң мурнунда туруп турар кол политиктиг сорулгаларның бирээзи деп үвени ВКП(б) райкому болгаш райкүүском чугулалап санап турар.

С. ТУШКОВ.

Күш-ажылга ынак чорук

Сүт-Хөл районда Киров аттыг колхозтуң колхозчузу Давыш-оол оскаашкан ажылынга эң-не кызымакай ак-сеткилдиг ажылдап турар. Ол 1951 чылдың эгезинде колхозтуң тудуг бригадазының тудуг ыяжы белеткээр черинге ажылдап тургаш күжениишкинниг эки ажылдап турганындан хүн нормазын үргүлчү 175—300 хуу чедир күүседип турган.

Ооң сөөлүнде Давыш-оолду Үстүү Ишкин ооруунда колхозтуң тууйбу кылыр сарайында бригадирлеп кааан. Ол тууйбу сарайының бригадазы Давыш-оолдуң удуртулгазы-биле планын чедчишкинниг күүседип турар.

М. ЧИГЖИТЕЙ.

Хүн болгаш чер дугайында лекция болган

Кызылдың Гастелло аттыг культура болгаш дыштанылга паркынга «Хүн болгаш Чер» дугайында темага лекция болган. Ук лекцияны политик болгаш эртем билиглер непередир талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң чиңгине кежигүнү эш Херуменко номчаан. Ооң-биле чергелештир уруглар кинофильми база болган.

Астрономияның нарын айтырыгларын лекцияга билдингири-биле тайылбырлаан. Астрономия талазы-биле темага элээн хөй айтырыгларны лектор харыылап турган.

Е. ГОЛЫХ.

Социалистиг чарыштың күжү

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планын чедиишкинниг күүсеткени — бистиң коммунизмче оруктап бурунгаар чаа улуг базымыысты бадыткап турар бүгү делегейниң төөгүзүнге улуг ужур-дузалыг тиилелге болур. Ол тиилелге—Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазы-биле бистиң маадыр улузувустуң тургусканы социалистиг ниитилелдиң артык күчүзүнүң чайыннаңнак херечизи болур.

1933 чылда, бир дугаар беш чылды дөрт чылда чедиишкинниг күүсеткениниң түннелин аналистевишаан, эш Сталин ол төөгүлүг тиилелгени хандырган кол күштерни айыткан. Эш Сталинның чугаалазы болза:

«Ол болза, үүнүн-даа мурнунда, канчаар-даа аажок улуг хөй күш-биле шалыпчы чорукту калбартып чорудар талазы-биле инженер-техниктиг күштер-биле кады хөй миллион масса ажылчыннарның болгаш колхозчуларның идепкейлии болгаш кызымакайы, энтузиазми болгаш инициативазы болур. Ол байдал чокка салган сорулгавысты чеңдип ап шыдавас бис, чаңгыс базым-даа бурунгаар шимченип шыдавас бис деп үве чигзиниг чок.

Ол **болза, ийнде, салган** сорулганың оруктарында бүгү, база янзы-бүрү бергелерни масса ажып эртеринче болгаш бурунгаарларынче чазактың туруштуг удуртулгазында болур.

Ол болза, адактың сөөлүнде, бүгү база янзы-бүрү бергелерни ажып эртеринге чугула бүгү аргаларны сиңирип ап турар ажыл-агыйның совет системазының онза төлептиинде болгаш артык күштүүнде болур.

ССРЭ-ниң төөгүлүг тиилелгезин илереткен үш кол күштер мындыгдыр» (Ленинизмниң айтырыглары, 11 үндүргени, арын 936).

Дайын мурнундагы сталинчы беш чылдарның тиилелгезин илереткен ол кол күштер дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылының чылдарында оон-даа артык улуг алгыышкын-биле ханылаашкын-биле калбарган, кажан социализмден коммунизмче чоорту шилчиирин боттандырып турар үеде, бистиң чуртувустуң сайзыралының бүгү чорудулгаларынга канчаардаа аажок идигни берген.

Социализм массага чарышты албадап турар деп буржуаз эртемдээн хөлезиленикчилер бүзүредирин эралдашканнар. Ленин биле Сталин ол тоолчурғу чалчыргай чугааларны чылча шаап сойгалаан.

Ленинниң бижээни болза:

«Социализм үгле чарышты күткүп турар эвес, а харын ону эң баштайгы ёзулуг калбак, массалыг, хемчегге ажыглаар аргаларны тургузуп турар, капитализм улустуң эгелекчи чоруун муң-муң, миллион-миллиону-биле ууштап, базып, өжүрүп турда, ындыг ажылдың ареназынче ёзулуг-ла киир тыртар, аңаа олар боттарын илередип боттарының арга мергежилин тарадып калбартып, талантызын илередип турар».

Эш Сталин бистиң чуртувуска социалистиг тургузуушкуннуң дуржулгаларынга үндезилээш, чарыштың ленинчи идеязын оон ыңай сайзыраткан, социалистиг чарышты эртем ёзузу-биле классиктиг илереткен. Эш Сталинның бижээни болза: «чарыш—ол болза, хөй миллион ажылчы массаларның максималдыг **идепкейлиинге** үндезилетиннген **социализм тудуушкунунуң коммунистиг методу болур...** ол ажылчын аңгы социализмниң баазазынга чуртуң бүгү ажыл-агый болгаш культурлуг амыдыралын аңдара тударынче кыйгырып турар быра болур. Социалистиг чарыш болза, хөй миллион ажылчы чоннарның уран-чечен инициативазынга даянгаш массаларның ажыл-ишчи революсчу **бот-шүгүмүүлелиниң** илергейлээшкини болур» (Чогаалдар, том 12 арын 109—110).

Стахановчуларның бир дугаар Бүгү-эвилелдиң чөвүлел хуралынга бодунуң төөгүлүг чугаазынга эш Сталин стахановчу шимчээшкинни эртем ёзузу-биле ханы илереткен, оон дөстерин ажыдып илереткен болгаш бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң салымынга стахановчу шимчээшкинниң канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыын көргүскен. Эш Сталинның чугаалааны: Стахановчу шимчээшкин болза, «бистиң индустриявыстың келир үези болур, ажылчын аңгының культур-техниктиг көдүрлүүшкүнүнүң келир үедеги үрезинин ол бодунга сиңирип турар..., социализмден коммунизмче шилчииринге болгаш угаан ажылы-биле күш ажылдың аразында чөрүлдээни узуткаарынга чугула бүдүрүкчү күштүк дээди көргүзүглерин чеңдип алыр ужурлуг орукту биске ажыдып берип турар». (Ленинизмниң айтырыглары, арын 496).

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планының чылдарында социалистиг чарыш, стахановчу шимчээшкинин канчаар-даа аажок калбарткан.

1946 чылдың май 1-де бодунуң дужаалынга эш Сталин совет улусту кыйгырбышаан, «коммунистиг партияга баштаткан совет кижилер чаа беш чыл планын чүгле күүседир эвес, а харын ажыр күүседир дээш, күштерин болгаш күш-ажылын харамнанмас»—деп бодунуң бүзүрелин илереткен. Баштыкчының кыйгырыынга харыы кылдыр коммунистер, партияның удуртулгазыбиле бистиң чурттуң ажылчы чоннары дайын сөөлүндеги беш чыл планын **күүседир, база ажыр** күүседир дээш **бүгү улустуң социалистиг чарыжын** калбарткан. Чарыш үлетпүрнүң ажылчы чоннарының 90 ажыг хуузун хаара туткан, колхозчу тараачыннарның ортузунга хөйүбиле калбарган. Бүдүрүлге ажылдакчылары-биле кады ханы уран мерген найыралдыг киржип турар эртемниң болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар база-ла социалистиг чарышка калбаа-биле киришкен.

Социалистиг чарыштың кол кол шынары болза, хоорайның, көдээниң ажылчы чоннары, күш-ажылдың бүдүрүмчелиин хажык чок, көдүреринге чүткүүшкүнү болур азы, ол болза..., «чаа ниитилелдиң тургузуу тиилээринге эң-не чугула болур» — деп Ленин айыткан. (Чогаалдар, том 29, арын 394).

Ниитиниң күш-ажылының бүдүрүмчелиин үргүлчү бедидер, боттүнени кудуладыр, продукцияның шынарын бедидер, чепсек херекселди, чиг-этти, материалдарны камныг чарыгдаар, техниктиг бурунгаарлаашкынны оон ыңай сайзырадыр болгаш чаа техниканы долу хемчээлдии-биле ажыглаар сорулгаларны шиитпирлээринге совет улустуң чарыштың киржикчилериниң, стахановчуларның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның, колхозчуларның уран-мерген күжениишкиннерин большевик партиязы башкарып келген болгаш башкарып турар.

Ленин—Сталинның партиязының сорук киирип, оруганизастап турар күжү — коммунизм тудуушкунунуң улуг сорулгалары Совет Эвилелиниң **ажылчы чоннарының** амыдыралынга көстүп көрбээн ниити-политиктиг болгаш бүдүрүлгечи идепкейин бедиткен, хөй хевирлерлиг социалистиг чарышты калбарткан.

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планын күүседири болгаш ажыр күүседир дээш бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга эгени Ленинград хоорайның ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары салганнар. Ленинградчыларның патриоттуг эгелээшкини үлетпүриүн бүгү адырларының бүдүрүлгелериниң ажылчы чоннарын дораан хаара туткан. Ооң-биле кады Краснодар крайның «Комсомолец» көдээ ажыл-агый артелиниң эр, херээжен колхозчуларының инициативазы-биле беш чыл планының тараа бүдүрүлгезин күүседир болгаш ажыр күүседир дээш **көдээ ажыл-агыйның** ажылишчилериниң бүгү-эвилел социалистиг чарыжын калбарткан.

Социалистиг чарыш бодунуң шынарының талазы-биле кажан-даа чаңгыс черге турбас, а хөй миллион ажылчы массаларның уран-мерген инициативазын төрүдүп турар чаачаа утка-шынарларга байлакшывышаан үргүлчү-ле сайзырап турар. Социалистиг **чарышка** чаңгыс черге турар **болгаш чаа үвени** көрбес чорук таарышпас, ол формализмни болгаш үве тооп көрбес чорукка шыдашпас. Социалистиг чарыш — ол болза, үргүлчү чаа революсчу чорудулга болур бодунуң орнунда бүгү янзы-бүрү бергелерни ажып тиилээр күчүлүг улусчу уран-мергенинин, чүткүлүнүң болгаш эрес дидиминиң төттүнмес агыышкыны болур.

Совет күрүнеиниң хөгжүлдезиниң төөгүлүг чада бүрүзүнде социалистиг чарыш мурнундагызындан шынар талазы-биле ылгалдыг, элээн байлак **утка-шынарны алган**, чаачаа хевирлерни тып ап турган.

Дайын сөөлүндеги бир дугаар беш чыл **планының алдаржаан** стахановчу**ларының аттары** Василий Матросовтуң, Мария Волкованың, Николай Российскийниң, Валентина Хрисанованың, Нина Назарованың, Лидия Корабельниковання, Генрих **Борткевичиниң**, Павел Быковтуң, Александр Чуткихтиң, Владимир Ворошиннинин, кан эзилдиректилери Субботиннинин, Чеснаковтуң, Михайловтуң, шахтёр Валигураның, инженер Федор Ковалёвтуң болгаш бүдүрүлгениң өске-даа оон хөй чаартыкчыларының, Ленин — Сталинның партиязының кижизиткени Төрээн чурттуң шынчы патриоттарының аттары бүгү совет чуртка болгаш чурттан дашкаар ыракта билдингир.

1946 чылда «Париж коммуназы» деп фабриканың стахановчузу Василий **Матросовтуң инициативазы**-биле бүдүрүлгеге стахановчу күш-ажыл методтарын план ёзугаар шингээдир дээш шимчээшкини калбаа-биле көдүрлүп үнген. Бир чыл болганда, 1947 чылдың июньде, бүдүрүлгениң алдарлыг өске чаартыкчызы, ам Сталинчы шанналдың лауреады, Москваның «Калибр» заводунуң улуг мастери Николай Российский, инженер эш Кузнецова-биле кады ажылдап тургаш, Матросовтуң инициативазын уламчылап сайзыратпышаан, чуртка бир дугаарында-ла бодунуң участогунга коллективтиг стахановчу ажылдарның идеязын боттандырган. Николай Российскийниң патриоттуг эгелээшкинин чурттуң бүгү бүдүрүлгелери улуг деткиишкин-биле ужурашкан, коллективтиг стахановчу ажылдарны организастаары дээш чарыш үлетпүрнүң бүгү адырларына нептерээн болгаш **дайын сөөлүндеги** беш чылдың үезинде социалистиг чарыштың канчаар-даа аажок онзагай байдалы болган. Ам бистиң чуртувуска коллективтиг стахановчу күш-ажылынче кирген каш он бүдүрүлгелер, каш муң цехтер санатынып турар.

Матросовтуң инициативазының сайзыралы оон-биле дооступ калбаан. 1951 чылдың чайынында инженер **коммунист, ам «Пролетарская победа»** деп фабриканың директору, Сталинчы шанналдың лауреады Федор Ковалёв бодунуң бүдүрүлгезинге **мурнакчы** стахановчу ажылдарны бүдүрүлгеге массалыг ажыглаарының методун ажылдап кылгаш **ажыглаан. Ооң методунуң** утказы болза, стахановчу бүрүзүнүң ажылының чүгле эки аргазын

Район Совединиң дөртку сессиязы

ылчы чоннарның депутаттары-Бай-Тайга район Совединиң сессиязы чоокта болуп эрткен. область Совединиң 3 дугаар язының шиитпирлерин күүсе-хемчеглер дугайында болгаш нда «Победа» колхозта тудуг ының чоруп турарының дуга-а мындыг ийи үүл айтырыгны алашкан.

р дугаар айтырыгның дуга-а район күүскомунуң даргазы Самдан илеткел кылган. Үк сес-большевикчи шүгүмчүлелдиң аш бот-шүгүмчүлелдиң адаа-эрткенин чугаалаар херек.

ай-Тайга район 1950 чылда ажылын сайзырадыр талазы-элээн чедиишкиннерлиг болга-илеткелчи демдеглээн. Ылан-чамдык Сталин аттыг, «Тээли» озтар мал өстүреринің 1950 агы планын ажыр күүсеткен-102 баш төрээн хойнуң оолда-менди бүрүн камгалап алган лин аттыг колхозтуң хойжузу аптан, төрээн хаван бүрүзүнден -12 хаван оолдарын өстүрген, Өөн-Терек» болгаш Сталин аттыг лхозтарның хаван ажаакчылары үктеш, Аракчаа олар болгаш оон-а өске мурнакчы мал ажылдак-ылары бар болуп турар.

Районнуң мал ажылында улуг четпестер бары илеткелден болгаш санал берген депутаттарның шүгүм-чүлелинден илерээн. Районнуң бүгү малының бажы 1950 чылда 17 хуу кудулаан. Көп-Сөөк, Бай-Тал, Хөл сумуларында мал бажы дыка кудулаан. Мал бажының кудулаанының кол чылдагааны болза, 1950 чылда мал чеминиң белеткелинің планын районнуң колхозтары болгаш хуу ажыл-агыйлары ниитизи-биле күүсетпээнинде болур.

Мал ажылынга быжыг чем суур белеткээрининің ажылы бо чылын база кончуг четпес чоруп турарын санал бергеннер чидии-биле шүгүм-чүлээннер. Ылангыя июнь 27-ге чедир районнуң колхозтары-даа, хуу ажыл-агыйлары-даа сиген кезилдезинче кирбейн саадап турары кончуг четпес. Харын «Победа», «Өөн-Терек» болгаш «Тээли» колхозтарның сиген кезер черлерин боттарының болгаш хуу ажыл-агыйларның малы ам-даа чаза баспышаан турар. Райкүүском, сумулар Советтеринден эгелээш колхозтар баштаар черинге чедир бо дугайында кандыг даа хемчег албайн турары шын эвес.

Районда культура чырыдыышкын алган черлерининің ажылының талазы-биле сөөлгү үеде районнуң культура бажыңынга 33 лекция, беседаларны номчаан, 76 катап кино көрүскен болгаш районда 17 кезек черде бижик бөлүмнерин организастаан, ында 359 кижилерни бижикке өөредип турар.

Ындыг-даа болза, болуп турган лекция, беседаларның белеткели, шынары кончуг куду болуп турган, районда бар чангыс номчулга бажыңының ажылы багай, үргүлчү хаглыг турар. Сумуларга көжүп чруур кызыл өгнүң ажылы четпес, сөөлгү үеде ол өгнүң дериг херекселдерин чамдык кижилер амы-хуузунда ажыглап турар апарган.

Район төвүнде чангыс культура бажыңының септелгези болбайн турар, ынчангаш оон соңгалары ойбак, ишти хирлиг, улус олурар санлайлары чедишпес. Ол бажыңның эргелекчизи Делгер-оол багай ажылдап турда, райкүүском кэндыг-даа хемчег албайн, аңаа дузалашпайн турар.

«Победа» колхозта тудуг ажылының дугайында ол колхозтуң даргазы Сундуй-оол сессияга илеткел кылган. Ол колхоз 1951 чылда чуртталганың 11 бажыңнарын тудар деп планнаан болза, чылдың бир дугаар чартыында 4 бажың туткан, 5 мал кажааларының бирээзин шала туткан болгаш тудугга хереглээр 1085 кубометр ыяш белеткээр дээн болза, ам үгле 706 кубометр ыяш кестинген.

Колхозтуң тудуг планы күүсетинмейн, харын үстүр чеьдип турары тодаргай. Колхозка берген эгитинмес чээлини мынчага чедир ажыглап шыдавайн турар. Оон чылдагааны болза, колхозта доктаамал тудуг бригадазы чок, бригаданың шынары багай,кижилерниң саны кончуг четпес. Тудуг бригадазының составын быжыглаарының улуу, харын колхоз баштаар черинің даргазы Сундуй-оол болгаш оон кежигүнү Шөмбүл олар тудуг бригадазының 6 хире бызаңчыларын хову ажылынче шилчидипкеннер.

Тудуг бригадазынга болгаш колхозта күш-ажылдың сагылга-чурумун каржызы-биле үреп турар чоруктар бар.

Оон ыңай Бай-Тайга райпо чери колхозтарны тудуг материалдары-биле четче хандырбайн турарын депутаттар чидии-биле шүгүмчүлээннер.

Чугаалашкан айтырыгларның дугайында сессия тодаргай шиитпирлерни хүлээп алган. Ол шиитпирлерниң күүселдезин үргүлчү хынап тургаш ыяавыла күүсетинерин чеьдип алыры Бай-Тайга райкүүскомундан негетинип турар.

С. КУДЕРЕК.

Кызылдың автотранспорттуң эң эки чазаныкчызында эш Локтев санатырып турар. Ол ай бүрүзүнде 1,5—2 норманы күүседип турар.

Чурукта: стахановчу-чазаныкчы Локтев ажылдап тур.

Чуруу **А. Ермолаевтии**

Тудуг ыяжы белеткээн

Улуг-Хем районнуң Хайракан сумузунда Мичурин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы бригадир Самбуунуң удуртулгазы-биле тудугга хереглээр 1000 кубометр ыяшты чоокта чаа Баян-Кол бажында тайгада кезип белеткээннер.

О. КЕНДЕН.

Интернат тудуу доозулган

Мооң мурнунда ажылчы чоннарның депутаттарының Сүт-Хөл район Совединиң күүсекчи комитеди Сут-Аскы суурда чеди чыл школазынга интернат немей тудар дугайында шиитпир үндүрген. Ол тудугга районнуң колхозчу тудугжулары идепкейлиг ажылдаан, ынчангаш 5 өрээл интернат тудуу чаа өөредилге чылынга белен кылдыр бүрүн доозулган.

С. Кенденнің удуртканы 15 бызаңчылар тудугга ажылдап турган. Оларның иштинде Көк-оол ажыл нормазын хүн-бүрүде — 200 хуу, Доржу — 200 хуу, Сайын-Белек, Көшкендей—195 хуу, Калчан-оол, Чүлдүм—180 хуу, Өргежик, Дажы —150 хуу күүседип келген. Тудугжулар интернатты дооскаш, тускай комиссияга хүлээдип берген.

С. САНДАН.

Чайын организмни канчаар дадыктырарыл

Хүн, агаар болгаш суг организмни быжыглап, канналдырып турар, база дыка хөй аарыгларның тыптырын болдурбайн эмнеп турар.

Хүн, агаар болгаш суг болза, эмнээшкинниң чепсээ болур, ынчангаш, оларны чүгле чөп билип ажыглаар чорук кижиниң кадыынга дыка дузалыг.

«Хүн кайнаар эвээш бакылап турар болдур, ынаар эмчи үргүлчү-ле бакылап турар»—деп эрги үлегер домак бар. Эртем шинчилелдериниң болгаш дуржулгаларының шинчилеп тыпканы болза, хүннүң, агаарның болгаш сугнуң үстүкү көк (ультрафиолеттиг) хереллериниң саңлдарының уламындан организмде янзы-бүрү болгаш ханы өскерлиишкиннер болуп турар.

Кеьште дыка хөй бичии хан дамырлары (олар организмниң бүгү ханының үштүн бирги хире хуузу болуп турар), ында дыка хөй санныг янзы-бүрү нерви төнчүлери болгаш дер бестери бар. Нерви төнчүлерин болгаш ханны дамчыштыр организмге хүн саңлдарны чедирер.

Хүнге дадыгып карарган кижиге кеьштиң аарыглары белен халдавас. Кеьш карарар чорук болза, хүн энергиязын эки хүлээп ап турарын көргүзүп турар. Хүннүң, агаарның, сугнуң дегген саңлдарының уламындан нерви, үрек—хан дамырның болгаш шынган эттиң системазы быжыгар, ханның составы экижиир, оон түннелинде ханның кызыл борбактарының болгаш ханны кызыдыр будуп турар бүдүмелдериниң саны көвүдээр, өкпеден ажылдап каапкан арыг эвес хейлерни үндүрерин болгаш өкпеже арыг кислородту киирерин күштелдирер, организмге бүдүмелдер солуштурар чорудулганы база күштелдирер.

Даштыкы байдалдарның температуразы чидии-биле солчу бээр үеде суг болгаш агаар организмни аарыг чок эртиреринге өөредип, чаңчыктырып турар.

Хүн хереллери барып турар чер бүрүзүнге хүн ванназын (чиннээшкинни) ажыглап болур. Хүннүң баштайгы чартыында хем кыдыынга хүнге дөгеленип дадыгары чугула (ол үеде ультра-фиолеттиг хереллериниң саңлдары хөй болур). Хүнге дөгеленип дадыгарда дораан эвес, а хүн хереллеринге кеьшти чаңчыктырып, чоорту дөгеленир. Баштайгы хүнде хүн чиннээшкинин 5—6 минутадан хөй эвес үеде, оон дараазында хүннерде хүн бүрүзүнде-ле 5 минутаны немеп тургаш, хүн херели-биле чиннениринің хемчээлин 40—60 минута чедирер. Оон-биле кады башты ак пөс-биле дуглап камгалавышаан, хүн хереллериниң дээшкини деңболзун дээш мага-боттуң байдалын өскертир. Бир эвес кеьш чидиг кыза (өртенней) берзе, вазелин азы дус чок үс-биле чагдынар (сугга эштир, душка кирер). Хүн чиннээшкининиң мурнунда эштирин сүмелевес.

Кошкак болгаш кадыының байдалы сула кижилер баштай агаар чиннээшкинин кылыр. Үрек дүрген соп, тыныш дүргедеп, баш дескинип, кузуксап турар үеде хүн чиннээшкинин соксадыр. Хүн чиннээшкинин аш ижинге болгаш чем чиген дораан кылбас. Эьт изиин улгатырып турар үректиң ниити кошкааның үезинде, өкпе туберкулёзунуң болгаш халдавырлыг аарыгларның үезинде хүн чиннээшкинин база-ла ажыглап болбас.

Хүн херелинге чиннениринден аңгыда эмчиниң хыналдазының адаанга тургаш, элээн хөй аарыгларны хүн-биле эмнээрин сүмелеп турар. Ындыг аарыгларга: сөөк болгаш бес туберкулёзу, кеьш туберкулёзу (волчанка, сирофулодерма, экзема, кижиир лишай, кегжир боостаа болгаш өкпениң салааланчак кегжирлериниң карттары, өкпениң салааланчак кегжириниң астмазы, подагра, кадага), а база ол ышкаш хан четпес аарыг, өкпениң даштыкы кыртыжының, үстүн аарыгларының, хан болгаш бүүрек аарыгларының чамдык хевирлери болгаш оон-даа өске аарыглар кирер. Рахит болгаш хан дүкпүртпейн турар өкпе туберкулёзунуң эге хевирин чедиишкинниг эмнеп болур. Ол аарыгларны хүн-биле эмнээрде эмчиниң сүмези чокка кылып болбас.

Тускай эмнээшкин чепсээ болур агаар чиннээшкиннерин хүн эмнээшкини-биле холбаштырып тургаш салгын чок болгаш хөлегелиг ажык черге хереглээр. Олар организми янзы-бүрү сооктан аарыыр аарыгларга удур дадыктырып турар, ол бодунуң температуразын таарыштырарынга өөредип, даштыкы байдалдарның саңлдарындан хамаарылга чокка ону чаңгыс деңнелге үр үеде тургузарын камгалаар. Температура, өл-шык болгаш арыг агаарның шимчээшкини организмге ханны үлеп тарадырынга улуг ужур-дузалыг даштыкы хан дамырларлыг кеьшке улуг саңлдарлыг болуп турар.

Бир эвес хүн чиннээшкиннери таарышпас деп көрген болза, ынчаарда агаар чиннээшкиннерин гимнастика болгаш күш-культурабиле холбаштырары улуг дузаны чедирер. Соокка багай, соокка аарый бээр, кошкай берген кижилерге олар онза ажыктыг.

Агаар чиннээшкинин баштайгы хүнде 20 градустан куду эвес температурага 15—20 минута иштинде чорудар: оон-биле кады кижи туруптас чиик шимчээшкиннерни кылырын сүмелээр. Шыырыгып дона берзе агаар чиннээшкинин соксадыры чугула. Хүн чиннээшкининиң температуразын 25 болгаш оон куду градус чедир чоорту кудулатпышаан, 2 шак чедир үеде ажыглап болур. Кижиниң бодун канчаар миннири агаар чиннээшкиничиг ажыктыының хыналдазы болур.

Нервиниң аар аарыгларында, организмниң күштүг аштаашкынында агаар чиннээшкинин кылып болбас.

Бойдустуң эмнээшкинге ажыглаар кол күжү—суг болза, дамырларның алгыышкынын болдурбушаан, хонның дамчыырын күштелдирбишаан, ону таарыштыр үлеп, тканьнерниң чемнениишкинин өскертпишаан, суг бодунуң температуразы-биле организмге саңлдарны халдадып турар.

Суг-биле дадыктырарда чылы сугдан соок сугже организмни чоорту шилчидери-биле боттандырар. Суг эмнээшкиннериниң хевирлери болза эштиишкин, эьт дүрбүүшкүнү, бүлгүртүрү болгаш шаптаныры болур.

Сугга 20 минутадан үр эвес үеде эштир. Мага-боттуң дона бээр чоруун болдурбас төлээде, сугга шимченип эштип чоруур херек. Эштиишкин соонда мага-ботту аржыыл-биле кургадыр чоттунар херек. Кошкап баксырааргa, күш төнүп турар аппарза, база ол ышкаш нерви анчыгзыныышкынныг үүлге таварышса эштиишкинни соксадыр.

Эртен туруп келгеш, өл дүрбүүшкүн кылыр чорук улуг дузалыг, дүрбүүшкүн соонда мага-ботту кадыг аржыыл-биле кургадыр чодуп кааптар.

Душ, чиннээшкин болгаш суг бүлгүртүр чорук арыг-шеверге, эмнээшкинге улуг ужур-дузалыг. Оларны нерви системазын быжыдарынга, үрек ажылын сергедиринге болгаш организмни ниити быжыдарынга ажыглаары-биле сүмелеп турар.

Хүн, агаар, суг—бойдустуң күштүг хөделдирер чепсээ—организмни быжыглап, дадыктырып турар, кадыкшылды, сергекшилди, күштерни болгаш энергияны катап тургузуп турар.

Бойдустуң ол күүлүг чепсектерин шын, чөвү-биле ажыглаңар.

П. ЧЕРКАШИН.

хүлээп алыышкыннарын удур-дедир солуштурары, оон соонда ону массалыы-биле ажыглаарын организастаары болур.

Инженер Ковалёвтуң методу таарымчалыг байдалдарны илередип турар, бүгү ажылчыннар бүдүрүкчү күштү улам-на бедидеринге тодаргай орукту айтып турар. Оон патриоттуг эгелээшкининиң үнелеп четпес ачы-хавыяазында амгы үеде эш Ковалёвтуң стахановчу методунуң талазы-биле мурнакчы, эң-не бүдүрүмчелиг ажылын өөренип, ажыглаары үлетпүрнүң бүгү адырларында хөйү-биле, массалыы-биле калбарган. Чижээ, Ленинградтын Киров аттыг заводтан 563 стахановчу чаартыкчыларның методун өөренириниң, нептередириниң ажылын 70 бригадаларда чорудуп турар. Оон түннелинде бүдүрүкчү күштер 20 хуу бедээн.

Дайын сөөлүндеги беш чылдың үезинде чурттуң сураглыг ийи стахановчуларының, сталинчы шаңналдың лауреаттары ленинградтың Г. Борткевич биле Москваның П. Быков оларның инициативазыбиле көдүрлүп үнген ажылды дүрген бүдүрерлериниң кайгамчыктыг шимчээшкини, демир чондурарының дүрген чурумнарын шингээдип алыр дээш социалистиг чарыш моон сонгааргы хөгжүлдезин база тыпкан.

Оларның инициативазын хөгжүтпүшаан, «Красный пролетарий» заводтуң бир дугаар механиктиг цехиниң улуг мастери Белов 1949 чылда демир чондурарының дүрген чурумнарының стахановчу коллективтиг ажылдың идеязын бир-ле дугаарында боттандырып, бодунуң участогунуң бүгү станок ажылчыннарын ажылды дүрген бүдүрер методче шилчидерин чеьдип алган болгаш демир чондурарының дүргенин минутада 40—45-тен 150—160 метр чедирген. Бодунуң чогаадыкчы, эгелекчи ажылы дээш эш Беловка Сталинчы шаңналдың лауреады деп атты тывыскан.

Ам бо үеде скоростучуларның шимчээшкини массалыг болу берген болгаш үлетпүрнүң бүгү-ле адырларында нептерээн. Ол шимчээшкин чүгле токарь-биле бүдүрер кызыы ажылды ыяавыла алган эвес, харын фрезеровщиктерниң, строгальщиктерниң, сверловщиктерниң, шлифовальщиктериниң ортузунга база калбаа-биле нептерээн. Болбаазыраткан кылыр ажылдың дүрген методтарынче тус тус шылгарангай рекордтардан бүрүн цехтер болгаш бүдүрүлгелер шилчээн. Чижээлээрге, беш чылдың төнчүзүнде «Красный пролетарий» деп заводта демирни чондурарының бедиткен чурумнарынче бүгү кол механиктиг цехтерни шилчиткен.

Скоростучуларның шимчээшкини чүгле ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка бедидеринче шуут аппар чыдары биле үнелиг болуп турар эвес, харын үлетпүрнүң бүдүн адырларын революсчудуп турар, станоктарның болгаш машиналарның эргизин болбаазырадыр болгаш чаа-чаазын чогаадып кылыр дугайында үзүктел чокка бодалды салырынче конструкторларны (чогаадыкчыларны) албадап турар шынгыы күш болганы-биле үнелиг болуп турар.

Бо чылын Москваның станок тудуунун үлетпүрүнге демирни чондурарының дүрген үрүмнарынче станок ажылчыннарының 25 хуузун, машина тудуунга болгаш прибор тудуунга—20 хуузун, электри үлетпүрүнге—24 хуузун шилчиткен.

Краснохолм камволь комбинадының мастериниң дузалакчызы, тергиин шынарлыг продукцияны бүдүрүп үндүрери дээш, «Тергиин шынарлыг бригада» деп атты чеьдип алыр дээш чарыштың адыгжызы болган А. Чуткихтиң патриотчу эгелекчи чоруу улус ажылагыйының талазы-биле улуг ужур-дузалыг болган. Ол эгелекчи чорук, оон сөөлүндеги Трехгорная мануфактура комбинаттың мастер дузалакчызы В. Ворошиниң күш-ажылдың бедик культуразы дээш бүдүрүлгеге арыг-шевер болгаш корум чурум дээш чарышты көдүрүп үндүрген инициативазы көстүп көрбээн кыска хуусаада бүгү чуртка нептерээн, продукцияның шынарын болгаш социалистиг бүдүрүлгелерге күш-ажылдың ниити культуразын бедидер дээш бүгү улустуң шимчээшкини кылдыр өскен.

Ленин — Сталинның партиязы күш-ажылдың методтарында мурнакчы болгаш депшилгелиг бүгү чүүлдерни бүгү совет улустуң эдилели кылбышаан, ажылчы чоннуң үнелиг инициативазын калбаа-биле нептередирин бодунуң база бир эң-не чугула сорулгазы кылдыр үргүлчү санап келген. Элээн каш инжектер бо-дур.

1949 чылдың майда Москва чоогунда Купавинда нарын сукно фабриказының ийи аныяк херээжен ажылдакчылары Мария Рожнева биле Лидия Кононенко олар чиг-этти камнаары дээш чарышты организастаар дугайында санал киргеннер. Фабриканың партия организациязы совет патриоттарны изии-биле деткээн. Чиг-этти камнап алыр дээш чаа кайгамчыктыг шимчээшкин шак ынчаар төрүтүнген болгаш удаваанда-ла чиик үлетпүрнүң бүгү бүдүрүлгелеринге нептерээн, бодунуң үлегержилерин социалистиг индустрияның бүгү-ле адырларынга база тып алган.

Купавинның пөс-таавычыларының инициативазын хөгжүтпүшаан, олардан аңгыда, кайгамчыктыг ийи совет патриоттар—Москваның «Парижская коммуна» фабриказының бригадири Лидия Корабельникова биле фабриканың алгы кылыгларының улуг мастери Федор Кузнецов оон артык тодаргай утка-шынар-биле байытканнар. Олар чиг-этти комплексилиг камналгазы дээш чарышты боттарының бүдүрүлгелеринге бүгү фабриканың камнап алган чиг-эди-биле айда бирээден эвээш эвес хүнде ажылдаар кылдыр организастааннар.

Лидия Корабельниковання кайгамчыктыг инициативазының дугайында дыннадыг чуртка тараалак турунда-ла Ленинградтың «Скороход» деп фабриказының стахановчу-патриоду Ольга Муштукова камнап алган материалдар-биле айда бир эвес, харын ийи хүнде ажылдаар деп бодунуң бүгү бригадазыбиле хүлээлгени алган.

Ынчангаш Төрээн чурттуң алдарлыг патриоттары боттарының хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседип келген болгаш күүседип турарлар. Лидия Корабельниковага болгаш Ольга Муштуковага Сталинчы шаңналдың лауреады деп атты тывыскан.

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдың чылдарында калбак хөгжүлдени дотация чокка, каража чокка ажылдаар дээш, пландан дашкаар чыылда дээш, саарылга хөреңгилериниң эргилерин дүргеделир дээш социалистиг чарыш алган. Ону 1948 чылда Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң коллективтериниң инициативазы-биле эгелээн.

Оон бир чыл болганының соонда ССРЭ-ге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 32 чыл оюнун дугайында илеткелинге ажылчы чоннуң ол патриоттуг шимчээшкинин үнелеп көрбүшаан, эш Маленковтуң чугаалааны болза: «Эрткен чылын мурнакчы ажылчыннарның эгелекчи чоруу-биле эгелээн пландан дашкаар чыылдаларны тургузар дээш улустуң патриотчу шимчээшкини улуг түннелдерни берген. Камнап алган чүүлдүн күсели-биле үлетпүр чээрби миллиард рубльден ажыг немелде продукцияны ажылдап кылган».

Дайын сөөлүндеги беш чылдың үезинде социалистиг чарыштың база бир онза характерлиг чүүлү болза, эртемде болгаш бүдүрүлгеде ажылдап турар кижилерниң Ленинградка төрүтүнүп үнген чогаадыкчы найыралдыг кады ажылдакчылары практиканың дуржулгазын байыдып турар, бүдүрүлгениң ажылдакчылары эртемдээннерден үнелиг сүмелерни болгаш практиктиг дузаламчыны ап турарлар. Угаан болгаш күш-ажыл кылып турар кижилерниң чогаадыкчы катыжыышкыны техниктиг депшилгениң эң-не чугула сорулгаларын шиитпирлээринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн чайгылыш чокка бедидеринче угланган: Ол дээрге:—Эш Сталинның эртем болза, «Улустан дугланчак эвес, бодун улустан ыракта тургуспас, а улуска бараан болурунга белен, улуска албадал-биле эвес, а эки-тура күзел-биле бараан болза чогуур, эртемниң бүгү-ле чаалап алыышкыннарын улуска дамчыдарынга белен». болур деп айтыышкынын барымдаалавышаан, бистиң чуртувуста мурнакчы эртем хөгжүп турар дээр дугайында чайыннанчак херечизи болур.

Ленинниң — Сталинның партиязының кижизиткени болгаш ажылчын аңгы-биле тараачын-биле хандамырындан тура тудуштур холбашкан болгаш капиталдың дарлалындан хостуг күш-ажылчы совет интеллигенция Төрээн чурттуң чаагайжыдылгазынга болгаш чечектелиишкининге бодунуң бүгү күштерин берип турар, улуска ак-сеткилдиг болгаш эрес дидими-биле бараан болуп, олар-биле кады коммунизмни тудуп тургузуп турар.

Чижээлээрге, 1950 чылда Ленинградка күш-ажылчы сырый найыралдыг ажылга 33420 ажылчыннар, 14695 инженерлер, техниктер, эртем-шинчилел институттарының 4495 ажылдакчылары , 960 эртемдээннер ажылдап турган. 1950 чылда Ленинградтың Калинин аттыг политехниктиг институдунуң 84 кафедраларындан 73 кафедр чогаадыкчы найыралдыг кады ажылдажылгага киришкеннер. Институт-71 бүдүрүлгелер-биле найыралдыг, кады ажылдажылганың 126 кереэлерин чарган. Бүгү институт 1949 чылда 62 ажылдың орнунга 181 ажылды күүсеткен.

Дайын сөөлүндеги сталинчы бир дугаар беш чылды чедиишкиннии-биле бүрүн болгаш ажыр күүсеткен чорук—совет улустуң тиилелгези. Ол тиилелгениң сорук киирикчизи болгаш организакчызы Ленинниң — Сталинның улуг партиязы, оон генийлиг баштынчызы болгаш башкызы эш Сталин болур. Партия болза, совет кижилерниң бүгү күжениишкиннерин чаңгыс аай катыштырган болгаш бүгү улустуң социалистиг чарыжын организастаарын дамчып тургаш оларны ниити сорулгаже беш чылдың планын бүрүн болгаш ажыр күүседиринче угландырган. Совет улустуң бүгү төөгүлүг тиилелгези — Ленинизмниң амыдыралды чазап турар идеяларының кайгамчыктыг тиилелгези болур.

Беш чылдың планын күүсеткениниң түннелдери хөй националдыг совет улустуң ортузунга көстүп көрбээн чаа күш-ажылчы көдүрлүүшкүннү хайындырып үндүрген. Төрээн чурттуң байлаан моон соңгаар көвүдедиринче чаагай патриоттуг, чаагай чүткүл-биле шыва алдынган совет кижилер делегейде көстүп көрбээн суг күжү-биле ажылдаар электри станцияларының каналдарның, суггарылга системаларының чаа тудугларында илеретинген коммунизмнин тудуушкунунуң сталинчы канчаар-даа аажок улуг планын боттандырар дээш эрес маадырлыы-биле ажылдап турарлар. Коммунизмни тургузарының сталинчы планының күүселдезиниң чедиишкинниг чоруп турары коммунизмниң тиилелгези чоок дээрзинге улам улуу-биле бүзүрелдиг болур дугайында совет кижилерниң сеткил-сагыжын өөртүп турар. Совет улус болза, бисти тиилелгеден тиилелгеже аппар чыдар улуг болгаш ынак эш Сталинга изиг ынакшылдың болгаш өөрүп четиргениниң сагыш-сеткили-биле долган.

В. ГОРИН.

Кыдат уран-чүүлдүң кайгамчыктыг чедиишкини

Кыдаттың Дунбей киностудиязының кылып бүдүргени «Кан солдат» деп уран-чечен чаа кино-чурукту көрүкчүлер канчаар-даа зажок улуг сонуургал-биле көрүп турарлар.

«Кан солдат» деп кино-чурукта америк империализмниң чалчалары болур Чан Кай-шиниң гоминданчы бандиттеринден бодунуң төрээн чүртүн хостаар дээш кыдат улустуң маадырлыг демиселин чедингир уран-чечен хевир-биле көргүскен.

Американчылардан дуза ап турган Чан Кай-ши 1946 чылдың июльде Кыдаттың улустуң хостакчы армиязынга удур хамааты дайынны оор ёзу-биле эгелээн.

«Кан солдат» деп кинода болуушкун таптыг-ла ол үеден эгелээр.

. . . Көрүкчүнүң мурнунда Кыдаттың ристиг калбак-делгем шөлдери. Чайгы аяс чылыг хүн. Кыдат тараачыннар тарып алган ризин ажаап, тайбың ажылдап турарлар. Оларга улустуң сес дугаар армиязының солдаттары болгаш офицерлери дузалажып турар.

Дүштеки чем үези. Аныяк тараачынны кадайы чемненип ал деп кыйгырар. Ол тараачын аныяк, аскежиктиг кадайынче маннаптар. Хенертен—чайгы аяс хүн самолёттарның каржы ыыт-даажы-биле дола берген соонда америк империалистерниң дужаалын ёзугаар октаан Чан Кай-шиниң бомбалары—миллион-миллион өлүмнүг металлдар ристиг шөлдерже, кижилерниң кырынче улаштыр-улаштыр дүжүп туруп бээр. Демги тараачынның кадайын—аныяк тайбың кыдат херээженни бир бомбаның чаштанчызы ол дораан-на өлүрүп каар. Оон чанында ооң ашаа, тараачыннар, солдаттар, командир Чжан суглар турар. . .

«Кан солдат» деп кино-чурук ынчаар эгелээр.

Сес дугаар армияның коммунист Чжан Чжи-цзянның командылап турары бир салбырының солдаттары экранга көстүп кээр. Бир бедик черни ээлеп алгаш, полканың аткаарлаарын камгалап дуглаар деп дүжаалды Чжанның ол взводу алыр. Кыдаттың улустуң хостакчы армиязының шылгараңгай маадырлары—Чжанның солдаттары олардан сан талазы-биле каш-даа катап ажыг гоминданчыларның бүгү атакаларын ойтур шаппышаан, 6 дүнхүн иштинде маадырлыг тулчуп кээр. Ынчалзажок, күштер деп эвес. Ук бичии салбыр бүгү талаларындан бүзээлетирипкен—оларда чүгле карачангыс орук бар — канчаар-даа аажок бедик чалым.

Коммунист Чжанга сорук киирткен эрес-дидим, туруштуг солдаттар сөөлгү тынышка чедир демисежир деп шиитпирлеп алырлар.

Солдаттарның дангырак берип турар үезин көрүкчүлер шыпшын кичээнгей-биле болгаш хайныышкын-биле көөрлер: кыдат улустуң болгаш Кыдаттың коммунистиг партиязының баштынчызы—Мао Цзе-дуннуң портрединиң мурнунга ол солдаттар чудуруктанып туруп алгаш: «черле дүжүп бербес бис, а ооң орнунга харын өлүр бис» деп даңгыракты бээрлер. Улустуң ол шылгараңгай оолдары боттарының ол даңгыраанга шынчы болуп артарлар. Гоминданчылар-биле чыда дайынынга олар хайыра чок тулчуп турар болгаш ук дек эвес тулчуушкунга өлбейн барган кижилер чалымдан халыжа бээр. Ынчалзажок, балыглаткан дөрт дайынчыларны: командир Чжанны, повар Лао Ванны, он дөрт харлыг холбаачы Сяо Лю деп бичии оолду болгаш база бир кижини гоминданчылар тудуп алырлар.

Улустуң хостакчы армиязының түр аткаарлап турар үезинде көжүрүп алгаш бардынган бир шериг заводунуң механизмнерин кайда чажырып каанын туттурганнардан билип алырын гоминданчылар ораалдажып турар.

Туттурган кыдат дайынчылар өлүмнү, коргунчуг хилинчектээшкинни болгаш эрээ-согугну-даа тоовастар: өлүрүкчүлер олардан чаңгыс-даа сес көгледип ап шыдаваспас.

Кырган коммунист Лао Ванны гоминданчы араатаннар өлүр эрээ деп каарлар. Ол дайзыннар Лю деп бичии оолдан чүве көгледип алыр дээш, бүгү-ле аргаларны—эргелеп-часыдыышкынны-даа, кыжаныышкынны-даа, эрээ-шаажыны-даа ажыглаарлар. Люну байысаап турарының сценазы үнүп турда, көрүкчүлерниң адыш-часкаашкыны залга бо-ла диңмирей бээр. Ол бичии маадыр болза, өлүрүкчү-контрразведчик-биле туруштуг, эрес-дидим, кажар-оптуг чугаалажып, ону кочулап-шоодуп турар болгаш Кыдатка шынның ээзи кандыг-даа байдалдар үезинде чон болуп турган, чон болуп турар болгаш болурдаа ужурлуг деп улуг уран-чечен дүрзүнү бис ол сценадан көөр бис. Ол сценаны ук фильмниң режиссёру Чен Инь талантылыы-биле тургускан болгаш актер Сунь Юй кончуг эки ойнаан.

Заводтуң кезектерин кайда чажырып каанын Лю бижип бээйн деп «чөпшээрежир». Лю стол чанында турган чымчак сандайга олургаш, бижип-ле, бижип-ле олурар. . . Ооң соонда, эптиг үени ажыглап тура халааш, контрразведчиктиң курлаанда астып алган хол-боозунче халый бээр. Ол демиселге Лю ук контрразведчиктиң караан демир-үжүк-биле деже шанчыптар, ынчалза-даа даштыыртан кире маннажып келген солдаттар ук бичии оолду чарып кааргa, караан деже шаштырып алган демги контрразведчик ону адып клаптар. Люнуң бижип каан чүвези стол кырында чыдар. Улуг кыдат улустуң ол бичии патриоду ук саазында мындыг өлүм чок сөстерни бижээн болур: «Лю революцияга туюлунга чедир шынчы». Алдарлыг кыдат улустуң төлептиг оглу ынчаар өлүп каар.

Соруккур, эрес-дидим, туруштуг, кан дег хажыш дивес чорук—ол бүгү кайгамчыктыг шынарлар коммунист Чжанның сагыла-чурумунда чидии-биле илеретинген. Чжан дээрге Мао Цзе-дуннуң кан гвардиязының шынап-ла кан солдаты-дыр.

Өлүрүкчүлер Чжанны черле канчанмас чүве дээр: ону улуг борбак ыяштар-биле кыстырып, ызыраркыскаштар-биле ооң эът бодун оясоп, холдарындан азып-даа турза, ук коммунистиң дериг дег быжыг туруштуун чүү-даа сын шыдаваас. «Өлүм дээрге кижиниң чүгле магабодунуң амыдыралдан чарлыгыдыр. Ынчангаш бир эвес кижи, оон артык коммунист, Төрээн чурттунга ажыкты бодунуң өлүрү-биле, угааны-биле, эрес-дидими-биле бээр апарган болза, ол ынчаарда боданмас-даа болур ужурлуг. Ол ынчаарда партияның болгаш төннуң күзел-соруун дүлүүн-биле болгаш чоргаары-биле күүседир ужурлуг» деп Мао Цзе-дуннуң чугаалаан кайгамчыктыг сөстеринге Чжан, Кыдаттың бүгү коммунистери ышкаш, шынчы болуп артар. Чжан ол хевээр ынчаар кылыр, чүге дээрге улустуң эрге-ажыктары-биле чурттап турар партия кажан-даа бузулбас деп чүвени болгаш ажылчы массаларын дайынчы авангарды—коммунистерни тиилептер ындыг күш-ток деп чүвени ол билир.

«Кан солдат» деп фильмниң музыказын композитор Чжан Го-чоп кончуг эки бижээн. Ук кино-фильм драмалыг сценарлар-биле, алыс ханы холбашкан иштики күштүг чуруктар-биле долу, кыдат улустуң бодунуң күштеринге, тиилелге бүзүрели-биле сиңниккен.

Кажан ук фильмниң төнчүзүнде улустуң хостакчы армиязы гоминданчыларны чылча шапкаш, Чжанны хостааш, бир полканың командири сес дугаар армияның командылалының мурнундан Чжанга тукту тыпсып, ону кан солдат деп адап турда, залга көрүкчүлерниң изиг адыш-часкаашкыны диңмиреп үнер.

«Кан солдат» деп кино-чурук дээрге кыдат улустуң маадырлыг төөгүзүнүң бир кезээ-дир. Кыдат Улус Республика америк империалистерниң дарлалындан кезээ-мөңгези-биле хосталып, Чан Кай-шиниң өскерликчи бөлүүн чылча шапканындан бээр ам барык ийи чыл аас-кежиктиг, өөрүшкүлүг, тургузукчу амыдырал-биле чурттап турар.

Ленин — Сталинның улуг өөредиинге, ССРЭ-ниң улустары-биле улуг эп-найыралга даянып алгаш, коммунистиг партияның болгаш боттарының баштынчызы Мао Цзе-дуннуң удуртулгазы-биле ам бурунгаар бүзүрелдиг чоруп орар улустуң — кыдат улустуң тиилелгезиниң оруу көргүстүнген ук кино-чурукту Тыва областың районнарының чурттакчылары — тараажылар, малчылар, механизаторлар, ажылчыннар, албан-хаакчыттар улуг сонуургал-биле көөрлер.

В. ФОНШТЕЙН.

Ким Ир Сеннің болгаш Пын Дэ-хуэйниң Риджуэйге харыызы

ПХЕНЬЯН, Июль 14-те. (СЭТА). Генерал Ким Ир Сен болгаш генерал Пын Дэ-хуэй генерал Риджуэйге моон адаанда харыыны чоруткан:

Генерал Риджуэй!

Силерниң июль 13-те чагаанарны алдывыс. Бо чагаага Кэсон районунга тускайлаан зонаны тургузарын сүмелеп турар тур силер. Ийи дугаар чергениң чамдык айтырыгларының талазы-биле маргылдааларны чайладыр сорулга-биле болгаш тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар таарымчалыг эртсин дээш, Кэсон районунга чугаалажыышкыннар үезинде тускайлаан түр зона тургузар принципке чөпшээреп тур бис.

Бир дугаар хуралга ийи таланың төлээлери моон адаанда айтырыгларны шиитпирлээр эргени бээрин сүмелеп тур бис: тускайлаан зона каш километр ханылаар ужурлуг айтырыгны, бистиң чуртувустуң камгалалын чайлады берген соонда ийи таланың төлээлекчилериниң айыыл чок чоруун хандырар дугайында айтырыгны, Пханмунчен деп черге ийи таланың харылзаа офицерлериниң катышкан албан чериниң пунктузун тургузар дугайында болгаш өске-даа айтырыгларны.

Дайын чорудулгаларын соксадыг дугайында бо чугаалажыышкыннарга чапсарлаар чорукту таварыштырган корреспондентилер дугайында айтырыг болза, тускайлаан зона тургузар дугайында айтырыглар-биле ниити чүү-даа чок болуп турар. Бо сөөлгү айтырыг дугайын июль 8-те силерниң харылзаа офицери чүгле чаңгыс катап сагындырган. Оон соонда силерниң төлээлекчилериңер ол айтырыгны көдүрбээннер. Харылзаа офицерлериниң хүлээлгези болза, чүвени ханызы-биле чугаалажып көөрү болур, ындыг турбужа, олар тускайлаан зона тургузары дээш каш айтырыгларны чугаалажыры эргежок болуп турар.

Чугаалажыышкыннарга чапсар болдурганының чылдагааны болуп турар корреспондентилер дугайында айтырыглар болза, эн-не ийи дугаар чергениң айтырыглары болуп турар, ол айтырыг чугаалажыышкыннарга чапсар кылырының чылдагааны болгаш оон туржук чугаалажыышкыннарны үзериниң чылдагааны болбас ужурлуг. Силерниң төлээлериңер бо айтырыгны кажан чөвүлел хурал нормальдыг чоруп турда болгаш чугаалажыр айтырыгны-даа бадылаваан турда көөдүрүп үндүрген, ынчангаштың бистиң төлээлеривис Кэсонга янзы-бүрү чурттарның төлээлекчилерин чалаары ажыктыг эвес деп санаан, чүге дээрге бо айтырыг талазы-биле дугуржулгалар чеңдип алдынмаан турган. Бүгү айтырыгларны ийи таланың бот-боттарын билчир принципке үндезилээш шиитпирлетинген турарын күзеп турар бис. Бо принцип болза, чөптүг болгаш чугаа чок принцип деп санап турар бис. Корреспондентилер дугайында айтырыг талазы-биле дугуржулга чеңдип алдынмаан чүве төлээде, бистиң талавыс ону чаңгыс тала-биле болгаш күш-биле ону амыдырал кырынга чорутпас ужурлуг. Чугаалажыышкыннарга үр чапсарны болдурбас дээш ийи дугаар чергениң ыңдыг айтырыының ужурунда чугаалажыышкыннарны үспес дээш, силериниң 20 корреспондентилерни силериниң төлээлеринериң ажылдакчыларының кезээ кылдыр санаар деп силериниң саналыңарга чөпшээреп тур бис.

КИМ ИР СЕН.

Кореяның Улустуң армиязының дээди командылакчызы.

ПЫН ДЭ-ХУЭЙ.

Кыдат эки-турачыларның командылакчызы.

1951 чылдың июль 14-те.

Кореяда тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарга

ПЕКИН, июль 15-те. (СЭТА). Пхеньяндан Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Корей фронтузундан бистиң корреспондентивистиң алган медээзин ёзугаар алырга, июль 15-те Кореяның шагы-биле 13 шакта үш хонуктун чапсарының соонда Кореяга тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарның киржикчилериниң үш дугаар хуралы болган.

Кэсон районун тускайлаан зона кылыр дугайында айтырыгны, чугаалажыышкыннар болуп турар районнуң хемчээлиниң дугайында айтырыгны болгаш оон-биле холбашкан өске-даа тодаргай айтырыгларны хуралга кончуг дүрген шиитпирлээн, ынчаарга оон соонда ийи таланың идип үндүрген хүн айтырыгларын чугаалажыры уламчылап турган.

Хурал 15 шакта доозулган. Дөрт дугаар хуралды июль 16-да 9 шакта кылыр деп дугуржуп алган.

Американың агаар дээрбечилери Кореяның культура тураскаалдарын үрегдээрин үргүлчүлевишаан

ПХЕНЬЯН. Америк ужар-чүүлдер сөөлгү үеларде Кореяның тайбын хоорайларын болгаш суурларынче халдаашкыннарын база катап чорудуп турар апарган. Пхеньяннны, Вонсанны, Аньчжуну болгаш Кореяның өске-даа хоорайларын агаар дээрбечилери чаңгыс эвес удаа бомбалаашкынга таварыштырганнар.

Кореяның төп телеграф агентилелиниң медээлеп турары болза, Вонсанче дөрт америк самолёттарның халдаашкынының үезинде ол самолёттар Сэгванса дуганны адыышкынга болгаш бомбалаашкынга таварыштырган. Оон сөөлүнде хүнде ол районда чурттуң өске-даа тураскаалдарын болгаш ол-ла дуганны агаар дээрбечилери база катап боолап, бомбалап турган. Оон түннелинде эрги шагның хөй-хөй тураскаалдары үрелген.

Эрги шагның Сэгванса дуганны 15 вектиң эгезинде, династи престолунга Линиң келгениниң сөөлүнде тудуп тургускан.

Япон эжелелден Кореяны Совет армияның хостаанының соонда ол дуганның чоогунга ажылчы чоннарга дыштанылга бажынын тудуп тургускан. Ам ол бүгүнү америк агаар дээрбечилери үрегдеп казыткан.

(СЭТА).

Иран иштики херектеринге АКШ-тың киржилгези

НЬЮ-ЙОРК. Гарриманның Иранга баар деп бодап турарын тайылбырлавышаан, Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Хантауэрниң Вашингтондан дыннадып турары болза, дээди эргелиг тускай албан дужаалдыг кижилериниң медеглели-биле алырга, Гарриманның кол сорулгазы болза, «бо орайтаан үеде кандыг-бир дугуржулга чогаадып кылырының аргазын тодарадырын ораалдажыры болуп турар».

Гаагага бүгү делегей судунуң шиитпирин ирранның чазаа хүлээп албайн барганын айытпышаан, «нефть тывыжының ажылчыннарын хөлезилээр болгаш Англия хүлээвээн-даа болза, оларны удуртур деп чүвени Катышкан Штаттар шиитпирлээр апаар чадавас» деп Хайтауэр медеглеп турар. Оон ынай: «Бодунга ажыктыг ол ажыл-чорудулга амгы үеде семежип-деңнежир чүве чок ындыг америкага удур сагышсеткилди Англияга үндүүптер чадавас болганда, ук шиитпир көстүп көрбээн чугула болур».

НЬЮ-ЙОРК. Ирранның нефть үлетпүрлеринге «америк специалистерни» ажыглап болурунуң аргалыын тайылбырлавышаан, Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Хьюэттиң Тегерандан медеглеп турары болза, Лос-Анжелоста америктиң «Ли-Факторс инкорпорейтед» деп техниктиг фирмазы «англи персоналды болгаш нефть сордурар заводтар эргелелин солуурунга» 2500 америк специалистерни чорударын саналдаан.

Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң медеглээнин ёзугаар алырга, Лос-Анжелоста «Ли-факторс инкорпорейтед» деп фирманың вице-президентизи Вулард мынча деп медеглээн: «Англия үндүр кыстырткан турар... деп бис билир бис. Ынаар америк специалистерни чорудары чугула болур ийик, деп бис санап турар бис».

(СЭТА).

Иран чазактың КНО-ны чоруткан телеграммазы

ТЕГЕРАН. Тегеран радиодамчыдып турары болза: Гаагада бүгү-делегей судунуң Великобританияга ажыктыг кылдыр үнүп шиитпирин Иран хүлээп албаан деп медеглеп турар телеграмманы Иран чазак КНО-нуң чиңгинеретаринге чоруткан.

КНО-нуң Уставынга болгаш бүгү-делегей судунуң Уставынга дезилетинип алгаш, Ирранның зааның санап турары болза, чазак нефть дугайында керээнглияның чазаа-биле эвес, а Анның хуу нефть компаниязы чарган болганда, англи чазак делегей судунга хомудал кинерге чок турган болгаш а бүгү-делегей суду ук хомудалды көөр чок деп ук телеграммада чугаа турар.

Телеграммада оон ынай чугаа турары болза, Иран болза түүкүрүне болуп турар, ынчангаш болдунуң чуртунуң эрге-ажыктага эргежок чугула деп санаан үлүн кылып турар. Ирранның чаа болгаш чону нефть үлетпүрүн национализастаар деп шиитпирлээнин. Ол дээрге тускай күрүне бүрүзүнүң бодунуң эргези-дир.

Великобританияның чазаа Ирага янзы-бүрү кыжаныгларын үргүлчүлевишаан турар. Англия Иран-биле кожа турар чурттуң суглары-да бодунуң шериг корабльдерин мөөнеп, ук чурттуң девискээринде бодунуң агаар болгаш кургаг-чер шериглериниң санын көвүдедип турар. Бир эвес ындыг байдал ол хевээр үргүлчүлээр болза, Ирранның чазаа Айыыл чок чоруктуң Чөвүделинге ол талазы-биле хомудал киирер апаар-дыр.

Тускай чурттарның иштики херектеринге кымнын-даа киржир эргези чок деп чугаалап турар КНО-нуң Уставынга бүгү-делегей судунуң шиитпири чөрүшкек болуп турар-дыр.

Бүгү-делегей суду ындыг шиитпирни үндүргеш, иран улустуң идегелин чидирген болганда, Иран болза Гаагада бүгү-делегей судунуң кежигүннериниң санындан үнер апаар-дыр дээр дугайында иран улустуң күзел-соруу Ирранның даштыкы херектер министриниң ат салганы ук телеграмманың төнчүзүнде илереп турар.

(СЭТА).

Бейрутта ажылчы чоннарның демонстрациязы

БЕЙРУТ. Бейрутка чурттуң барык бүгү районнарының төлээлекчилери киришкен хөй кижи киржикчилиг митинги болуп эрткен. Ол митингиге ажылчыннар, тараачыннар болгаш өөреникчилер киришкенер. Демонстранчыларның аразында херээженнер хөй болган. Демонстрация хоорайның кол кудумчузу-биле чорааш төп шөлге чедир болган. Демонстрация тайбын дээш улустуң демиселиниң лозунунуң адаа-биле америк империалистерниң болгаш оларның англи-французуз дузалакчыларының араб чурттарында дилекчи чоруунга удур болуп эрткен.

Демонстрацияны тарадыр ойладыры-биле Ливанның эрге-чагыргазы полиция чоруткан, оон түннелинде полиция демонстрация кылганнар же от ажыткан болгаш аңаа ийи кижи өлүрткен, хөй кижилер балыглаанган. Полиция дөртен демонстранчыларны тудуп хоругдаан.

Тайбың демонстрацияны полиция чепсек күжү-биле аажылап турган чорук Ливанның бүгү хөй-ниитизиниң киленнээшкинин үндүрген.

(СЭТА).

Американчыларның үлегери-биле

ПАРИЖ. «Франция чазак немец полициясы боочепсеглээр» деп эгелиг медээни «Либерасьон» солун парлаан.

Ол медээден илереп турары болза, Боннуң «иштики херек министри» Лерниң медеглели-биле алырга болза, Боннуң эрге-чагыргазы Францияның чазаа-биле чөпшээрежилгени чарган, ол чөпшээрежилгени ёзугаар Франция барыын-германияның полициязынга боону хандырып бээр болуп турар.

(СЭТА).

Вьетнамда дайын чорудулгазы

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдып турары-биле алырга, июльдиң 14-те, дайын чоруп турар 9 районда Улустуң армиязының кезектери Сайгоннуң мурнуу талазындан Сок-транг можунуң район төвү Винь-Чаунуң чоогунда кончуг быжыглаган француз быжыглал Сео-мени атакалаан. Элээн каш шак үргүлчүлээн ол атаканың соонда Улустуң армиязының кезектери кол туруштан болгаш дөрт хову камгалалындан тургустунган быжыглалдарны долузу-биле чок кылып узуткаан.

Артиллерияның болгаш ужар-чүүлдүң дузаламчызы-биле Сео-ме туружун бодунга дедир эгидип алыр дээн дайзынның ораалдажыышкыны ойтур шаптырган болгаш французтар аар чидиригге таварышкан. Ол тулчуушкуннарга дайзынның 250 ажыг солдаттары өлүрткен болгаш 7 куяк машиналар болгаш чүьк машиналары чок кылдынган, база дыка хөй санныг шериг чепсээ, а ол ышкаш чугула документилер хунаап алдынган.

(СЭТА).

Ирранның нефть үлетпүрү

ГААГА. Июль 5-те Гаагада бүгү-делегей судунуң түннел хуралы болган. Ук хурал эрги Англи-Ирранның нефть компаниязынга хамаарыштыр Иран чазактың ажыл-чорудулгазынга Англияның «хомудалдарының» талазы-биле доктаал үндүрген.

Судтуң шиитпири айтырыгны колдуунда-ла «ийи чазактарның аразынга» таарыштырарын сүмелээринге угланып турар. Тодаргайлаарга, шиитпирниң негеп турары болза, нефть тывыштарын 1951 чылдың май 1-ге чедир ажыглап турган аайы-биле ол хевээр ынчаар ажыглазын деп турар. Англи-Ирранның нефть компаниязының ажылдарын 1951 чылдың май 1-ге чедир чорудуп турган дирекция чорудар. Өске сөс-биле чугаалаарга, Иранда нефть үлетпүрүн национализастаар хоойлуну амыдырал кырынга канчаар боттандырарының дугайында методтарны хүлээп алганының үезинге чедир турган үеге, нефтиниң бүгү ажыл-херээн болгаш Ирранның мурнуу чүгүнде бүдүрүлгелерин Англи-Ирранның нефть компаниязының кара-туразында аажылап турган үезинге дедир ээп кээрин ук суд сүмелеп турар. Бүгү-делегей судунуң кежигүннери Винярский (Польша) биле Бадави-паша (Египет) олар Ирранның нефть үлетпүрүн национализастаар дугайында айтырыгны көөр эрге бүгү-делегей судунда чок деп боттарының саналын киргеннер.

АДН агентилелиниң төлээлекчизинге Гаагада Ирранның элчини мынча деп медеглээн: «Бүгү-делегей судунуң шиитпирин мен бистиң иштики ажыл-херээвиске шаптыктаашкын-дыр деп көрүп тур мен».

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң Тегерандан медеглээнинден тодарап турары болза, Гаагада бүгү-делегей суду бодунуң эргезинче кирбес айтырыг талазы-биле кандыг-бир шиитпир үндүрер күш чок болгаш оон ол үндүрген шиитпирин Иран тооп-даа көрбес ынчаш деп Ирранның премьер-министри Мосаддык медеглээн.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редактор күү оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң, пропаганда болгаш агитация, кедээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—2—68; иштики информация, бухгалтериялың—3—65.

Б01201 Өлүкүүскомлуң типографизы